

novi glas

magazin HAK-a

2 / 1991

Slova...

novi glas

magazin HAK-a

HKD.

Glasilo

Hrvatskoga kulturnoga društva
u Gradišću

HRVATSKE NOVINE

Tajednik Gradišćanskih Hrvatov

SLOGA JE MOĆ

P. b. b. Erscheinungsort und Verlagspostamt 7000 Eisenstadt
Haslov uredništva 7000 EISENSTADT, Postfach/postanski pretinac 26 — tel. 0.26.82 61.470
Ljeto 82 / broj 33
16. augusta 1991.
Cijena: i.-

...je moć

Dragi štitelji, u centru ovoga broja Novoga glasa stoji analiza najvažnijih tiskanih medijov Gradišćanskih Hrvatov u Austriji.

Zvana ovih pet periodičnih publikacijov, kimi se kanimo baviti u glavnom članku (Hrvatske novine, Crikveni Glasnik, Novi glas, Put i Glasilo HKD-a) imaju Gradišćanski Hrvati samo još nekoliko lokalnih i farskih listov, a početo od ovoga ljeta i tromisečnik "Naša budućnost", časopis za vjerska pitanja.

Zvana toga moramo napomenuti i tjednik Hrvatov u Ugarskoj (početo od ljetos) "Hrvatski glasnik", ki je naslijedio dosadašnje "Narodne novine" za Hrvate, Srbe i Slovence u Ugarskoj. "Hrvatski glasnik" donša u svakom broju dvi strani na gradišćanskohrvatskom jeziku, kade izvještava o događaji kod Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj. Jezik ali nije gradišćanskohrvatski književni jezik nego pretežno neki seoski dijalekt, već ili manje

obogaćen s gradišćansko-hrvatskim književnim jezikom.

Na ovom mjestu se kanimo zahvaliti svim urednikom imenovanih listov i časopisov, ki su bili svi pripravnici suradivati, i ki su za Novi glas pisali o svojem produktu, o svoji želja, skrbi i cilji. Zahvaliti se kanimo i onim, ki su bili pripravnici ocjeniti pojedina izdanja. Ufamo se, da nijedan neće biti zbantovan zbog kritike. Ona neka bude konstruktivna i neka pomore pri poboljšanju naših izdanj. Uoči važnosti pisane riči za svaku jezičnu manjinu bi moralo biti stalno poboljšanje svih naših izdanj naš skupni cilj.

Ov broj Novoga glasa donša med drugim i rezultate mikrocenzusa 1990 u vezi s Gradišćanskimi Hrvati. Dijelom su broji dosta pozitivni za nas, samo ako gledamo staračku strukturu naše narodne grupe, vidimo da je stara dob za znatne promjene.

U ovom broju Novoga glasa smo tiskali i članak poznatoga politologa prof. dr. Antona Pelin-

ke o rezoluciji gradišćanske Slobodnjačke stranke o stranci. Ta rezolucija je jur iz prošloga ljeta, a i prof. Pelinka je članak pisao za jedno izdanje slovenske naklade "Drava" u Celovcu. Zbog aktualnosti teme - i zbog Haiderovih izrekov o III. Reichu i zbog velikoga problema biguncev, ke čeka Zapad - Albanci u Italiji su samo početak - mislimo, da je jako važno otiskati ov članak. Zato se kanimo srdačno zahvaliti i nakladi "Drava" u Celovcu, ki su nam dozvolili tisak.

Kako ćete viditi na koncu Novoga glasa, smo upeljali u ovom broju novu rubriku "KI - ČA - KO - KAKO", kade kanimo tiskati anegdote, faux-pase, smišice i druge šalne, a morebit i tužne izreke, ke su vridne da dojdou u širju javnost. Da nam za ovu rubriku vjerojatno nikada neće manjkati materijal, zato se skrbu naši političari, funkcionari itd. Ufamo se, da će Vam se viditi ova novost u Novom glasu!

uredništvo

vlasnik, izdavač, nakladnik: Hrvatski akademski klub

urednici: Jandre Palatin, Franjo Šruff

suradnici: Jandre Palatin, prof. Adrian Weber (Hermannstadt, Rumunjska), Franjo Šruff, Manfred Čenar, sveuč. prof. dr. Anton Pelikan (Innsbruck), Jim Hlavač (Nimška/Australija),

tabele, grafike, karikature, slike: © hak 1991, Petar Tyran, Franjo Šruff, Peter Paul Wiplinger

slaganje: Regina Palatin, Kristina Karall

lay-out: Franjo Šruff

ekspedit: Regina Palatin

foto-slog: Hrvatski akademski klub, Schwindgasse 14/10, A-1040 Beč

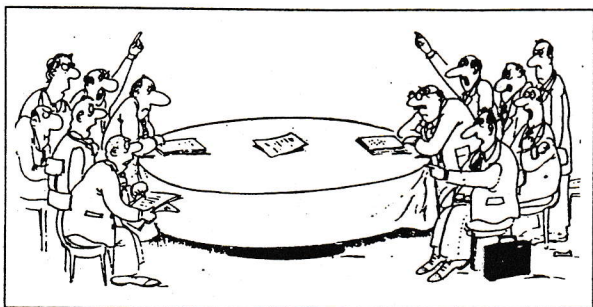
tisak: Wograndl, Matrštof

nakladni poštanski ured: A-1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: Hrvatski akademski klub, Schwindg. 14/10, 1040 Beč/Wien;

tel.: 0222 - 505 71 06, telefaks: 0 222 - 505 71 06

konac redakcije za broj 4/1991 je 30. septembra 1991.

MANJINSKA POLITIKA 4

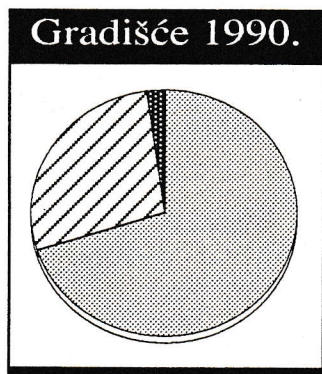
Diskusija za narodni savjet je opet zamuknula. U jeseni će se opet početi. Onda će naime biti zadnja mogućnost, da Hrvati dođu do 6 mil. šilingov iz ljetosnjega budžeta (To bar veli kancelarstvo, a društva to puna poniznosti vjeruju). Počet će se opet trženje i svadja. Novi glas predlaže bolja rješenja za narodnu grupu, nego je nudjaju kiritofari.

RASKOLJENA MANJINA? 8

Gradišće misli da ima uzroka za svečevanje. Zato moraju i Hrvati svečevati. Ugri mislu, da moraju svečevati, da su spasili Šopron. Zato moraju svečevati i Hrvati - ov put oni u Ugarskoj. Novi glas misli, da se ne bi smili dati za norca - nijedni Hrvati.

STATISTIKA 11

Istraživanje Gradišćanskih Hrvatov u vezi s mikrocenzusom (1990) je nabrojilo njih 26.000 Hrvatov samo u Gradišću. Teoretski smo se u zadnjem desetljeću pomnožili za 40%. Tomu je kumaj ki narod u stanju - a ni mi ne. Prem teoretskoga porasta nas mora statistika alarmirati: mladih je sve manje.

SOCIOLINGVISTIKA 16

Takozvani gastarbajteri imaju iste poteškoće pri očuvanju jezika kot manjine. Dokazano je to u analizi u Nimškoj. Naša prednost je, da imamo naše

strukture, društva i institucije i posebnu manjinsku svist. Njeva prednost je, da dojde svenek dost novih ljudi, ki moru popuniti sve gubitke asimilacije.

NOVINARSTVO 19

"Ča sam pisao, to sam pisao". To je rekao jur stari Pilatuš, i je točno opisao vridnost pisane riči. Tiskani mediji su za manjine važan zviranjak identiteta i svisti - i jezičnoga znanja. Mi Gradišćanski Hrvati nimamo preveć takovih zviranjkov. A voda, kom nas okripljuju, nije svenek najzdravija i najčišćija.

"MI" I "DRUGI" 26

Sve veća je mržnja prema strancem. Europa ne kani imati posla sa siromašni. Ponašanje Italije prema Albancem je samo jedan primjer. Prije kada smo vozili naše goste iz Zapada na granicu i im kazali turme na drugoj strani granice. Danas gledaju naši susjedi nove turme na austrijskoj strani. Opet sidu vojaki s puškami na nji. Samo zastave su druge...

MANJINE U EUROPI 30

Nimške manjine su morale čuda trpiti po Drugom svitskom boju. Pred svim u Istočnoj Europi su je proganjali. Relativno dobro su se držali Nimci (Saksoni i Švabi) u Rumunjskoj. Nje je onda već ili manje zničila bogata Nimška. Pozivala je Nimce, ki su skoro 900 ljet živili u Transilvaniji, u Nimšku. Pineznimi dari i odštetami je zničila zvanarednu manjinu. Samo stari još čuvaju domaća sela. Za nekoliko desetljeć će biti sve propadjeno.

UVODNIK 2

IMPRESUM 2

SADRŽAJ 3

RADIOUŠICA 15

GLASNOVIR 25

KI - ČA - KO - KAKO 36

IZ NAŠIH ARHIVOV 38

CARTOON 39

Dobar savjet za bolji Savjet

Svako ljeto isti cirkus. Parlament je zaključio, da mora kancelarstvo dati nam Hrvatima oko osam milijoni šilingov. Kancelarstvo se toga ne drži. Hrvatima daje samo poldrug milijona. "Ako kanite već" - tako kancelarstvo - "onda budite vrlo i pojte u vaš Savjet za narodne grupe. Onda će biti pinez." Hrvati se ali nikada ne moru ujedinati. Kot u turskom bazaru se svadjaju za mjesta, za utjecaj u Savjetu, koga uopće još nije, i za smišne principe. Jandre Palatin predlaže, da bi peljali diskusiju na višoj razini: Kiritofari van iz Savjeta, stručnjaki nutar, a zajedno i složno izboriti optimum za narodnu grupu.

Jur od 1976. ljeta se u skoro redoviti intervali javlja u manjinskopoličkoj diskusiji jedna tema. Savjet za narodne grupe. Savezno kancelarstvo veli: Mogli bi si predstaviti da još ljetos..., a Hrvati odnosno njevi „legitimirani zastupnici“ počnu vikati: Hura, Savjet! Sada je tako daleko! I mi kanimo nutar! Mi kanimo ov put pet mjest! Mi kanimo šest! Vi nimate pravo na mjesto! Mi ne kanimo! A ča je snami? itd... itd... itd...

Izašla je zapovid cesara... je ov put zaistinu prispilo vreme da nam se rodi - Savjet? Svaki put, kad „izajde zapovid“ slijedu natezanja, diskusije, bezbrojne

savjet“ se vrže opet u ladicu. Do drugoga puta. Bez obzira na to, da nijedna narodna grupa nije potpuno zadovoljna sa svojim Savjetom¹, će nas „naš Savjet“ u ovput predvidjenom sastavu² zaistinu spasiti? Političke stranke (SP, VP) i partijske organizacije (Prezidij, DZ) su jako dobro zastupane, razumivanje med nekimi „nadstranačkimi“ društvima je dost čemerno. Kakove odluke će donošati naš Savjet? Čedu od Savjeta predložene mjere biti zaistinu na hasan i dobrobit Gradišćanskim Hrvatima? Čedu nam vlade samo reći: "Ča kanite još, to je odluka vašega Savjeta!" Ki će respektirati i akceptirati

Savjet zna lako biti trojanski konj i peljati društva u manjinskopoličkoj offside

sjednice, dogovori. Kad izgleda, da je skoro sve riješeno, dojde aktualnija politička tema i „naš

mišljenje pojedinih društava? Če biti Savjet jedino legitimirano zastupništvo narodne grupe? To

su samo neka pitanja, o ki moramo razmišljati, prlje nego odobrimo konstituiranje Savjeta u sada predvidjenom sastavu. Zač ali ipak kanu sva društva, da se stvori Savjet? Uzroke ćemo najti u dvi važni paragrafi.

§3 Zakona o narodni grupa predvidja slijedeće:

"Za savjetovanje savezne vlade i saveznih ministrov se neka stvoru pri saveznom kancelarstvu savjeti za narodne grupe. Oni neka čuvaju i zastupaju kulturne, socijalne i privredne opće interese narodne grupe. Nadalje imaju pravoslušanja pri stvaranju pravnih propisov i općih planov na području podupiranja kada ide za interese narodnih grup. Savjeti moru nadalje stavljati predloge za poboljšanje položaja narodnih grup i njevih pripadnikov."

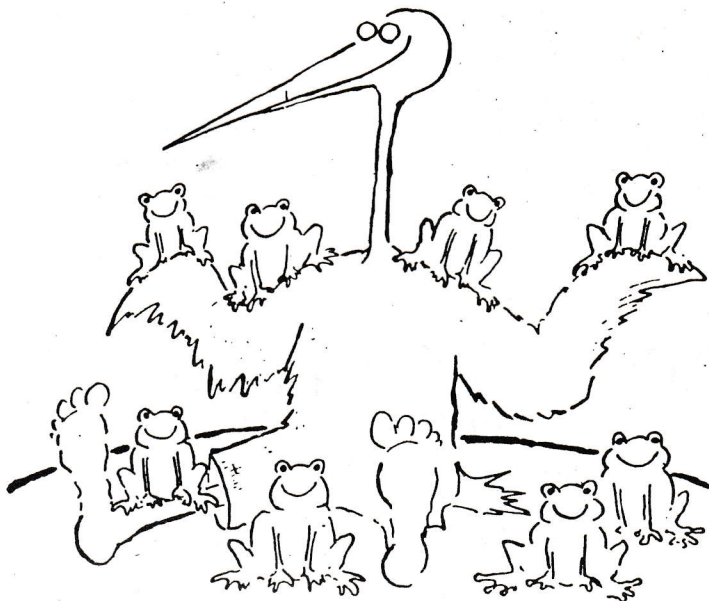
§10 zakona predvidja:

"Nadležni savjet predlaže saveznomu kancelaru svako ljeto do 15. marca plan za hasnovanje financijskih sredstav, ka su predvidjena za narodnu grupu u saveznom financijskom zakonu."

Iz ovih paragrafov je jasno, zač Savjet: Počnimo s §10:

Savezno kancelarstvo veli, da Hrvatom stoji na raspolaganje 6 milioni šilingov. Dostati je ali moremo samo onda, ako je Savjet podili na društva i projekte. To znači, prez Savjeta nije pinez. Dokle imaju neka društva jako velik budžet (društvo zna kade je subvencijov, predsjednik ima dobre veze političarom, financiranje sa strani strankov itd.) ide drugim društvam financijski dost čemerno. Ali prez pinez se ne more djelati. Ada bi za veći dio nadstranačkih društav bilo važno, da se otvori ov izvor (iako drugi, kim ide bolje, govoru o prostituciji). Ako ali postoji Savjet, onda će on imati polag §3 funkciju važnoga, morebit jedinoga savjetnika savezne vlade,

TOLERANCIJA

ministrov a po potreboći i zemaljske vlade. Od ovoga savjetovanja ne kani biti nijedan isključen, ada kanu svi u Savjet.

U Austriji je već od 100 savjetov, ki imaju zadaću savjetovanja u različni stručni pitanji. Kotrigr tih savjetov su uglavnom

stručnjaki-znanstveniki (ekologi, ekonomski, pravnik, kemičari, sociologi itd). Savjet za narodnu grupu ali ne odlučuje samo o stručni nego i o politički pitanji. Zato su u ovom Savjetu (nažalost) zastupani i političari. Ali kade su stručnjaki? Su pojedini predsjed-

PLURALIZAM

niki i odbornici hrvatskih društav zaistinu stručnjaci? Mislim, da nisu! „Stručno znanje“ predsjednikov leži vjerojatno pretežno na kulturnom polju. Ali u ekonomski, socijalni, pravni i drugi posli trebamo isto stručnjake. Hrvatski akademski klub je jur pred dvimi ljeti pri sastanku svih nadstranačkih društav predložio, da bi kotrigi polag §4 odl. 2 br. 2

savjet Gradišćanskih Hrvatov, a ne savjet pojedinih društav. Ako dobri stručnjaci sidu u Savjetu, onda ćedu gledati na interes manjine a ne nekoga društva. Pineze će dostati ta ili to društvo, ki ili ko djela ča za manjinu, i ki to najbolje zna. To opet potribuje odredjenu specijalizaciju. Ali ta nam je ionako jako potribna. Zasada svako društvo kani sve

program i mogućnosti za naobrazbu od čuvarnice do jezičnih tečajev za odrasle?

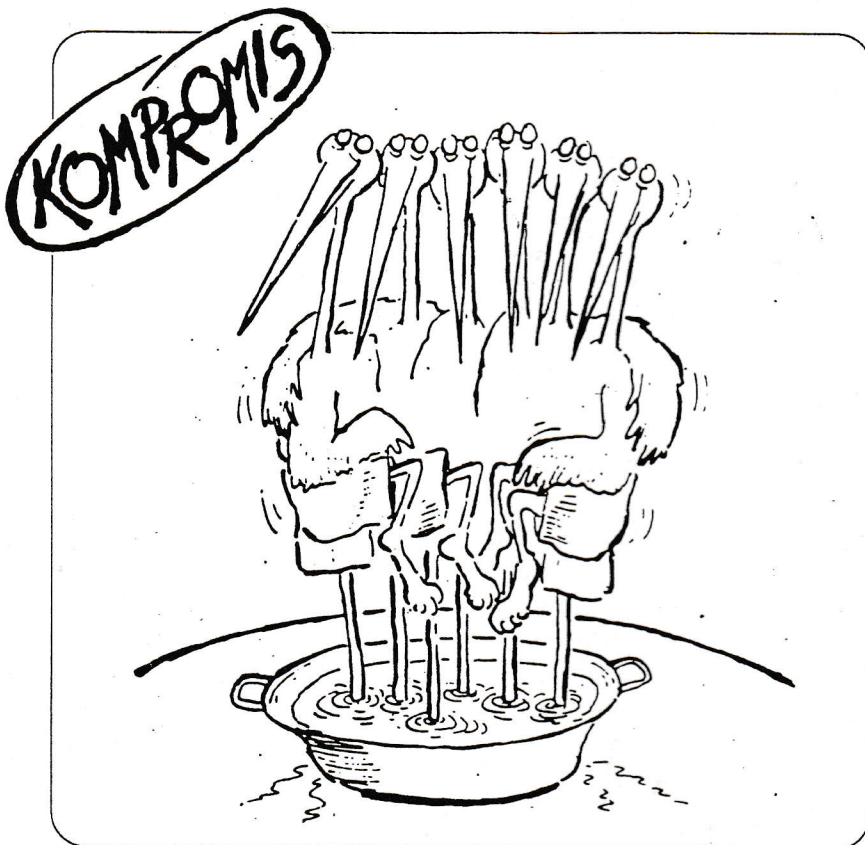
Hrvatsko kulturno društvo momentano djela u skoro svi hrvatski i mišani seli u Gradišću. Stvorenjem seoskih sekcijov se je u mnogi seli dignula hrvatska svist i kulturno djelovanje. Organiziranje različnih kulturnih priredbov, utemeljenje i podupiranje tamburaških grup, izdavanje knjig i različnih podlogov za nastavu, to su glavne zadaće Kulturnoga društva, tamo neka investira svoju snagu. Ako ima Kulturno društvo dobre projekte i je zna dobro realizirati, onda ćedu stručnjaci dodiliti i dost pinez. Zač triba HKD tri ili četire ili pet zastupnikov u Savjetu. Ča jedan sâm ne more predložiti društvene projekte? Samo slabi projekti tribaju lobby od već zastupnikov, da dostanu pineze za realizaciju.

Hrvatski kulturni i dokumentarni centar je dosada organizirao neke (dva?) tečaje i sastavio mapu za čuvarke, uzato marljivo renovira svoje prostorije u Šuševskom kaštelu. Kad zgotovi renoviranje će sigurno biti aktivan i na kulturnom polju (priredbe, publikacije itd.) i će dokumentirati povijest, situaciju i djelovanje Hrvatov, i tim biti poznat i pristupačan širjoj publiku. Na toj razini bi se moralo razvijati glavno djelovanje HKDC-a.

Hrvatska narodna visoka školaje u posljednji miseci nažalost jako reducirala svoje aktivite. Za nju bi bilo važno, da opet bude nadstranačka i da organizira čim već dobrih priredbov za obrazovanje naših ljudi.

Hrvatsko štamparsko društvo ima po štatuti kot glavni cilj odgovarajuću opskrbu Gradišćanskih Hrvatov knjigami, novinami i drugim štivom. I za nje zapravo nije potribno, da bude zastupano u Savjetu.

Za Prezidij socijalističkih mandatarov valja isto kot i za črnu Djelatnu zajednicu; ako su

(nadstranačka polovica) morali biti stručnjaci, a ne predsjednici pojedinih društav. Sva društva su bila za ta predlog, ali svako društvo je kanilo imati odredjen broj mjest.

Sva naša društva se (bar po svoji štatuti) zalažu za opstanak i dobrobit Gradišćanskih Hrvatov, svako društvo na svoj način. Bez obzira na kvalifikaciju momentanih predsjednikov društav se moremo pitati: su naši predsjednici pozvani na stručno savjetovanje u socijalni, ekonomski i drugi posli? Zač ne nominirati stručnjake i profesionalce u Savjet, ki neka izboru optimalno podupiranje za Gradišćanske Hrvatove, ada za narodnu grupu, a ne za pojedina društva. Savjet neka naime bude

djelati. Poslijedice su neplodna konkurencija i diletantsko nastupanje.

Mora Djelatna zajednica, hrvatska sekcija Narodne stranke, imati posebno mjesto u Savjetu, ako VP ima itako 4 mjesta?

Mora predsjednik Hrvatskoga akademskoga kluba siditi u Savjetu, samo zato, kad je predsjednik koga društva? Ča nije moguće da dostane HAK pineze iz Savjeta zato kad ima dobre projekte, a ne zato, kad ima zastupnika u Savjetu, ki si kani odrizati svoj dio kolača za Klub?

Nebi bilo važnije za Hrvatsko Gradišćansko kulturno društvo u Beču nuditi Hrvatom u Beču čim bogatiji i atraktivniji kulturni

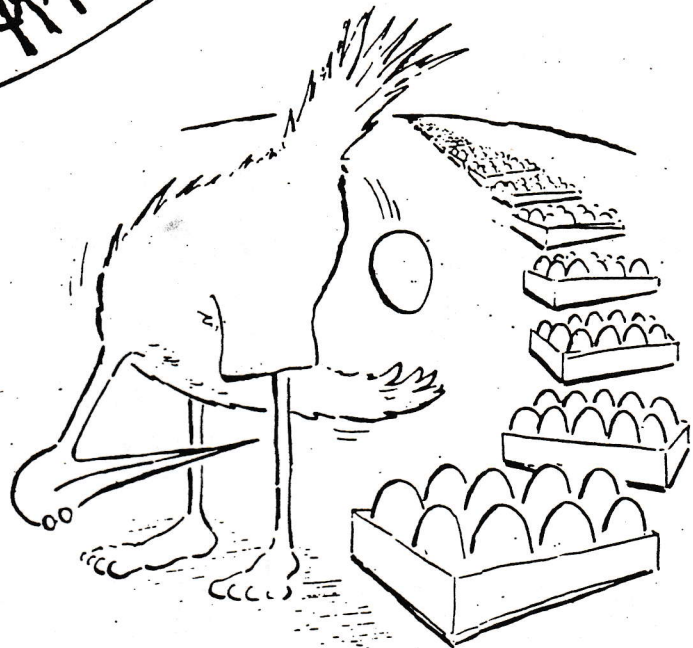
Socijalisti petimi mjesti zastupani u Savjetu, onda nije potrebno, da sidi neki SP-političar na mjestu, na kom bi mogao i morao sediti neki stručnjak. Jasno mi je, da sam morebit reducirao djelokrug nekih društav ili da sam smanjio njevo značenje za našu narodnost.

Ali nijedno društvo nije suvišno, ako djela to, ča mu najbolje leži i nač je specijalizirano, namjesto da ima sto različnih aktivitetov, ki ne spadju u njegov djelokrug i tako nastupa na diletantičan način kade ne bi bilo potrebno i da tako konkurira s drugimi, ki morebi ča to znaju bolje. Kad su se naime na to specijalizirali.

Skoro svi funkcionari su samo amateri, daleko smo od profesionalizma. Ako ali svaki ostane kod svojega, ćemo sigurno djelati bolje i efikasnije. Skoro svi predsjedniki su preopterećeni zadaćami, ke im društvo naloži a sada bi si svaki naložio još jednu veliku i važnu zadaću. Ukoliko će društvo od toga profitirati?

Najbolje je, ako preostavimo mjesta u Savjetu stručnjakom, ke si sami ziberemo i u ke imamo povjerenje. Tako će svaki predsjednik imati već vrimenta i energije za svoje društvo, a probleme ćemo riješavati profesionalci. Ča mislite Vi?

STVARALAŠTVO

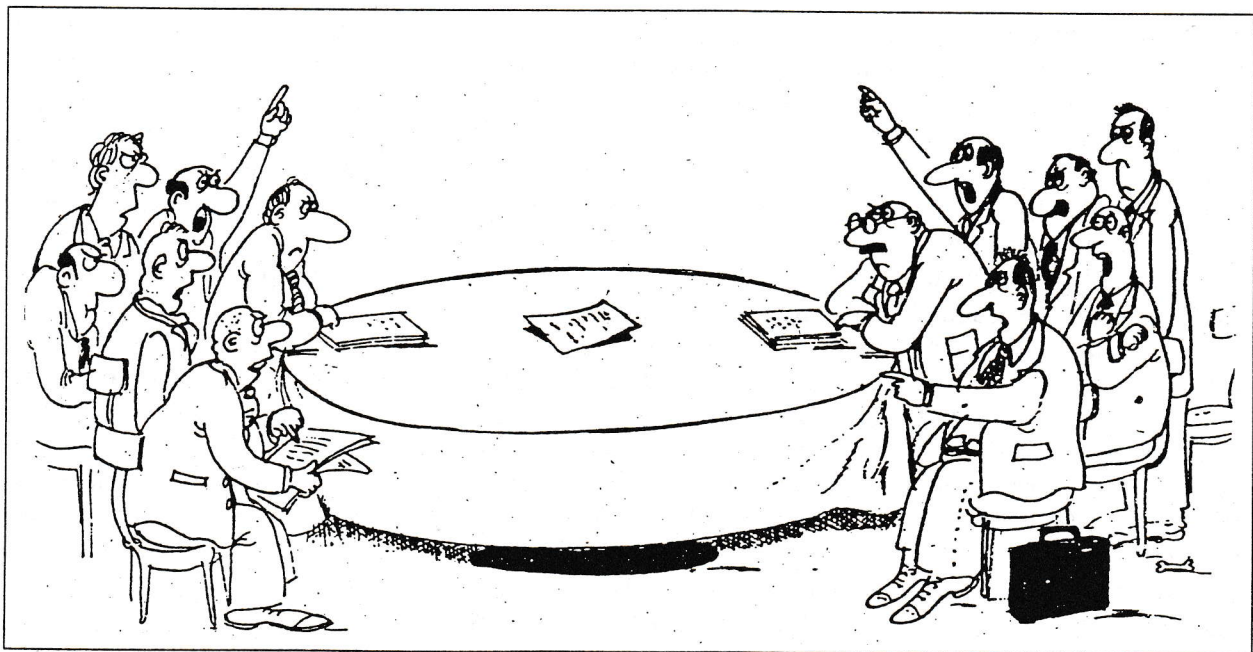
Bilješke:

1) vidi Novi glas 3/1991, str. 5-8 i Novi glas 5/1991, str. 10 - 12;

2) zadnji predlog kancelarstva u vezi s podiljenjem mjest u Savjetu za Gradišćanske Hrvate:

5 SPO	1 Hrvatski akademski klub
4 ÖVP	1 Kulturno društvo - Beč
3 Crikva	2 Hrv. narodna visoka škola
1 Prezidij	2 Hrv. kult. i dok. centar Šuševo
1 Djelatna zajednica	1 Hrv. štamparsko društvo
3 Kulturno društvo - Gradišće	

Zastupniki su jur bili pozvani za konstituiraću sjednicu 2. oktobra 1990. Po intervenciji VP-a su onda kratkoročno otpovidali ovu prvu sjednicu.

70 ljet

prez uzroka za svečevanje

U septembru je konačno tako daleko. Zemlja Gradišće svečuje, da je pred 70-imi ljeti došla k Austriji. Iako ov jubilej (bolje bi rekli obljetnica) nima tu vridnost za Gradišće, kot na primjer obljetnica narodnoga glasovanja u Koruškoj, će biti i u Gradišću dost svečevanja. Je li je to svečevanje uopće opravdano, ča znači 1921. ljeto za nas Gradišćanske Hrvate, o tom piše Franjo Šrurf.

Lažljivi govori političarov, šare zastave, parade folklornih grup, limena glazba, historični kostimi, nošnje, hvalenje i dičenje uspjehov Gradišća, "ko je danas modema zemlja, ka je dostignula znatan životni standard, ka je dostignula nivo drugih dijelov Austrije, i preteče sada druge savezne zemlje", hvala za nas Hrvate, ki smo toliko pomogli, da je Gradišće toliko dostignulo, ki smo bili svenek zadovoljni i mirni, (tako da smo skoro pozabili naš jezik, svist i kulturu) prava Volksfeststimmunga"...

To nas čeka, kad bude Gradišće svečevalo svoj 70. ro-

djendan, 70. obljetnicu, da je Gradišće došlo k Austriji i nastalo 9. savezna zemlja.

Ča svečujemo zaistinu? Da su pred 70-timi ljeti velesile odlučile, da će Austrija, ili bolje rečeno, to ča je ostalo od zmožne austrijske monarhije, dostati jedan dio Ugarske, najzapadniji dio, ka de je većina ljudstva govorila nimški. Glavni grad te pokrajine, Šopron, je pravoda ostao kod Ugarske, i to apsolutno neopravdano. Tako smo se barem učili u školi. Iz škole znamo, da je pri glasovanju glasovalo dost mrtvacev i stanovnikov iz svih dijelov Ugarske za to, da je Šopron

s okolicom ostao kod Ugarske. Istotako smo se učili, da su Talijani kotnadzorniki glasovanja dopustili ovo krivo glasovanje, da bi laglje dostali Južni Tirol. Ča su se nek učili naši Gradišćanski Hrvati u Ugarskoj o glasovanju?

Ča se mi u školi nismo učili je, da se je pred 70-imi ljeti dost Nimac, Hrvatov i Ugrov zalagalo za to, da bude Gradišće ostalo kod Ugarske, istotako kako je bilo dost Ugrov za Austriju. Pred svim hrvatska klerikalna inteligencija se je masivno zalagala za to, da bude Gradišće ostalo kod Ugarske. Konačno ipak nije došlo do toga, a zato sada svečujemo!?

Iz današnjega gledišća znamo, da je u gospodarstvenom pogledu bilo bolje u Austriji. Ki je to mogao onda znati? Austrija je bila slaba, zgubila je svoje važne industrije u Pemsom, zgubila je luke na Jadranu, kumaj se je mogla sama hraniti. Ugarska je svojčas imala svega. Iz gospodarstvenih

uzrokov je svojčas bilo pametnije biti za Ugarsku.

Za nekoliko ljet će Austrija glasovati, je li će se uključiti u Europsku zajednicu. A 70 ljet kasnije ćemo to onda svečevati. Ali ki zna, morebit će se do onda regija uz Dunaj tako razviti, da bude bogatija od Europske zajednice.

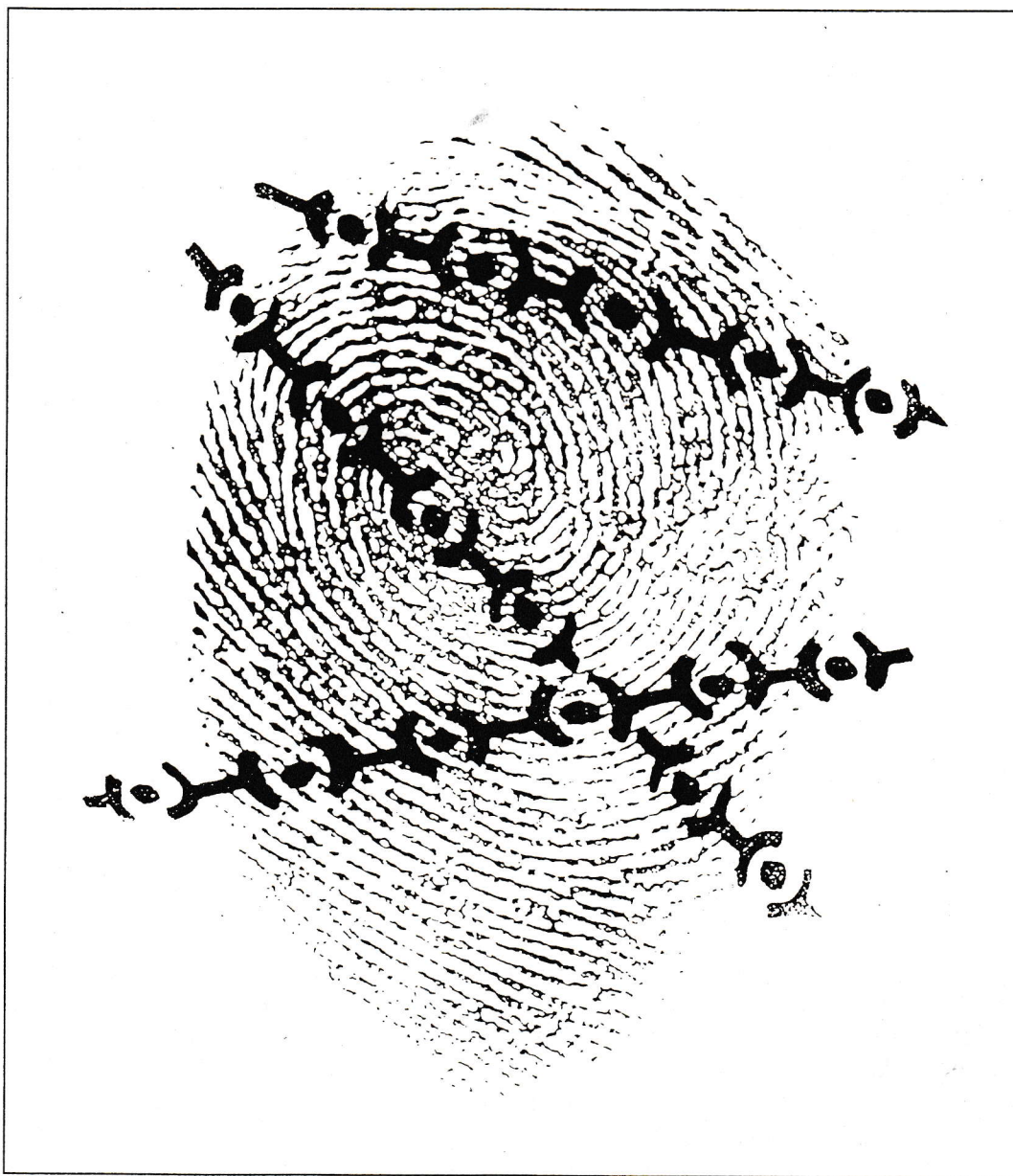
Onda bi bila odluka za EZ kriva, i odluka za Federaciju državov uz Dunaj bolje rješenje. Ali ki more danas znati, ča će biti za 70 ljet? Smišno je danas svečevati nešto, ča nije vlašći zaslužak.

Ča je doprimilo 1921. ljetu za Gradišćanske Hrvate? U prvom redu diljenje na tri države. Ča je bilo do onda jedna jedinica, je najednoč bilo dilje-

no granicom. U Prvoj Republici te granice nisu tako oštro bolile, kot pak u Drugoj Republici. Manjina se je razvila na tri različne načine, u različni društveni sistemi. Pod tim trpimo još svenek. Nimci su morali upoznati, da su u zadnji 45 ljeti nastali dva narodi iz jednoga. Istočni i zapadni Nimac danas - barem sociološki - već ne pripada istomu narodu. Mrzu se jedan drugoga. Odrasli su u čisto drugom sistemu, doživili su čisto drugačiju socijalizaciju. Ne govoru već isti

jezik. Ako Nimac u Zapadu veli "sloboda", "demokracija", "dobrostanje" itd, onda si predstavlja određene kipe u pameti. Ako Nimac iz Istoka veli iste riči, si predstavlja čisto druge kipe. Za

potencijala u smislu Hrvatstva, tako da nije bilo mnogo ponudov na materinskom jeziku. Po sedamdeseti ljeti znaju Gradišćanski Hravti u Ugarskoj bolje Ugarski, oni u Slovačkoj

njeđa "demokracija" nije isto kot za Nimca iz Zapada. Slušatelj čuje samo jedan jezik, ali ipak su to dva jeziki.

A vjerojatno će biti spodobnih fenomenov i kod Gradišćanskih Hrvatov. Samo da se ovde još nijedan nije bavio tim.

Nas Gradišćanske Hrvate je ali diljenje još gorje pogodilo. Ne samo da je duralo duglje, i da zapravo još svenek nije završeno, pojedini dijeli su bili premali, da bi sami imali dosta kreativnoga

bolje Slovački, a oni u Austriji bolje nimški nego svoj skupni materinski jezik.

Ako ada ki kani svečevati 70-ljetnicu, onda to more mirmo djelati kot privatnik. Kot pripadnik narodne grupe ne vidim čuda uzroka za svečevanje. Jako teško je ocjeniti, je li su imali Gradišćanski Hrvati u Austriji, u Slovačkoj ili u Ugarskoj bolje uvjete za očuvanje identiteta, ako gledamo ponašanje dotičnoga većinskoga naroda prema manji-

ni. U Austriji na primjer postoju različni manjinski zakoni, ali kumaj ki se zaistinu mari za nje. Pomogli nisu bogzna koliko.

distancira od svojega brata, Gradišćanskoga Hrvata u Ugarskoj i Slovačkoj, ki nima to dobrostranje, i ki je tomu dobrostanju ili ne-

Slovačkoj. Mi u Austriji bi svečevali diljenje, mi bi svečevali, da smo "se spuknuli", da smo mogli proći, a našu braću smo ostavili na cidili. Ako kanimo biti jedna narodna grupa, kako to svenek ponavljamo, onda nije moguće, da jedan dio svečuje, a drugi ne. Ili bi morali znamda Koljnofci žaliti zbog 70-ljetnice? Vjerojatno ćedu od njih potribovati, da svečuju, da je Šopron sa svojom okolicom ostao kod Ugarske, kako od nas potribuju, da svečujemo, da smo došli k Austriji.

Za razvitak Gradišćanskih Hrvatov je 1921. ljetu jedno od najznačajnijih ljet u povijesti narodne grupe. To je jasno. Spomenuti se moramo toga ljeta, i svisni si moramo biti svih poslijedicev toga datuma za nas. Ali svečevanju nimamo uzroka.

Ipak ćedu dojtii svečevanja, govori političarov, parade i mnogo drugo. Dost Hrvatov u Austriji će pojti na različne svetačne priredbe, hrvatske folklorne grupe ćedu oduševljenjem oblikovati program. Solidamosti s Gradišćanskimi Hrvati u Ugarskoj i Slovačkoj neće biti. Smo još jedan ter isti narod?

Gradišćanski Hrvati ćedu svečevati. I se opet odaljiti od svoje braće u Ugarskoj i Slovačkoj. Ali to najveći ljudi neće znati. Istotako kako nisu naši roditelji i staristarji znali pred 70-imi ljeti, je li će biti bolje za nje i za njevu ducu u Austriji ili u Ugarskoj.

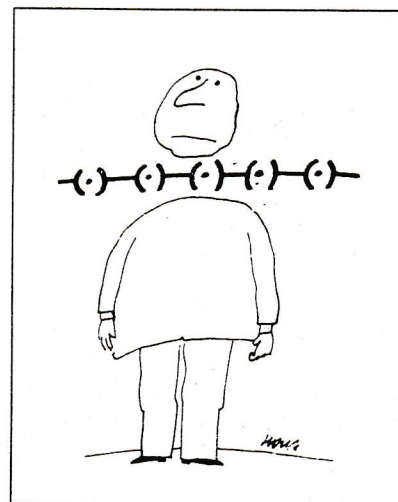
U Ugarskoj, kade nije tako dobrih zakonov, postoji ipak prilično velik jezični potencijal. Gradišćanski Hrvati u Ugarskoj su imali tu prednost, da živu skupa s 90.000 drugimi Hrvati u istoj državi. A to im je čuda pomoglo, iako su opet prešli na gradišćanskohrvatski jezik u osnovnoj školi, i se tako malo distanciraju od drugih Hrvatov. U Slovačkoj, kade su ignorirali egzistenciju Gradišćanskih Hrvatov, se moremo danas samo diviti kreativnomu i organizatomomu potencijalu naše braće.

Ako ada ki kani svečevati 70 ljet Gradišće, onda more samo svečevati gospodarstveno dobrostanje. Tim se ali jasno

dobrostanju isto toliko kriv kot Hrvat u Austriji, naime uopće ne. A ča je s onimi Gradišćanskimi Hrvati u južnom Gradišću, ke je Austrija 1923. ljeta zaminila za neka nimška sela? Ki je nje pitao, i ča neka oni svečuju?

U današnjem času, kada spadju granice, i kada svi hlepimo za skupnim stanom Europa, se moramo uopće pitati čemu ili komu služi svečevanje, da je pred 70-imi ljeti nova granica razrizala našu domovinu. Jer naša domovina, domovina Gradišćanskih Hrvatov, nije nikada imala svoj konac u Gijeci, Klimpuhu, Filežu i Čajti.

Svečevanje more samo uvrijediti našu braću u Ugarskoj i

Nek mali broj ali mnogo broji...

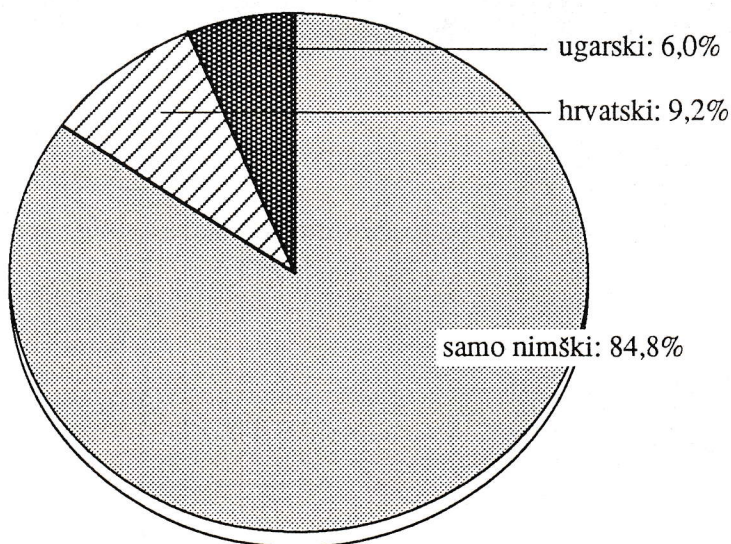
Sa statistikami imamo mi Hrvati u Gradišću čemerno iskustvo. Država pokušava vezati podupiranje na brojčanost manjine, a zato ne kani imati preveć pripadnikov. Konačno onda zaistinu nabroji toliko, koliko kani. Crikva broji skoro duplo toliko Hrvatov kot statističari! Neki asimilanti širu pred svakom brojidbom laži, da ta, ki prekriži "hrvatski", kani biti "Jugoslaven". Rezultati brojidbe 1991. još nisu ovde. Ali egzistiraju novi broji iz mikrocenzusa 1990, kade su pitali i za jezično znanje ljudstva.

Znanje hrvatskoga jezika je u Gradišću čuda proširenije, nego to kažu redovite brojidbe. To je dokazalo najnovije istraživanje Ureda zemaljske vlade Gradišća i Gradišćanskoga udruženja za istraživanje iz 1990. ljeta. Pri ovom istraživanju Heinza Faßmanna, Rainera Münza i Petera Oberdammera su izvidili, da 40% već ljudi u Gradišću govori ili razumi hrvatski, nego su to priznali pri brojidbi 1981. ljeta. Kako su došli do ovih brojev? U okviru redovitih statističkih analizov austrijskoga stanovništva (mikrocenzus), su 1990. ljeta u Gradišću priključili i različna pitanja za jezičnim znanjem. Ukupno su pitali 2.802 domaćinstav, a rezultate su

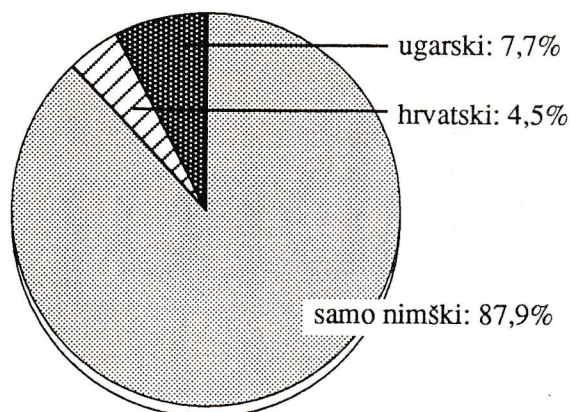
onda preračunali na cijelo gradišćansko stanovništvo. U ovi broji pravoda nisu uključeni Gradišćanski Hrvati u Beču, ni oni dijeli naše dijaspore, ki živu u Ugarskoj, Slovačkoj i Moravskoj.

Polag istraživanja je Gradišće još svenek večjezično područje. Samo 232.000 Gradišćancev (od ukuopno oko 270.000) zna samo nimški. To je 84,4%.

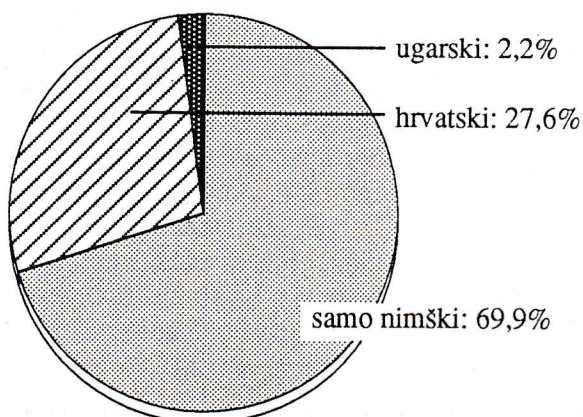
Jezično znanje u Gradišću 1990.

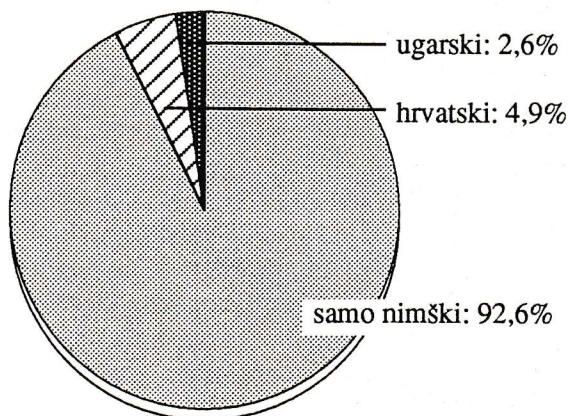
Kotar Niuzalj

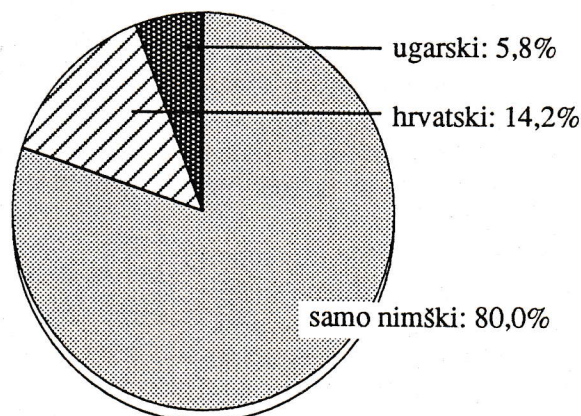
Kotar Željezo

Kotar Matrštuf

Kotar Gornja Pulja

Oko 25.000 (9,2%) ljudi govori ili razumi hrvatski, a 16.400 (6,0%) ugarski. Broji se da odnašaju na jezično znanje, a ne na veličinu dotične narodne grupe.

Jezično znanje sigurno ne mora biti kriterij za pripadanje k narodnoj grupi, ali situacija u Gradišću je ipak takova, da moremo brojiti svakoga, ki govori hrvatski, k hrvatskoj narodnoj grupi. Kot onih ljudi, ki su naznanili znanje ugarskoga jezika, to sigurno nije tako jasno. Mnogo ljudi naime ima određeno znanje ugarskoga jezika iz škole, to kaže i činjenica, da je skoro polovica (44,4%) svih ljudi, ki znaju ugarski, stariji od 60 ljet. Pitanje za jezičnim znanjem, a ne za razgovornim jezikom je tako "stvorilo" 16.474 "Ugrov". Pri brojidbi 1981 je bilo samo 4.100 Ugrov. Zato sigurno ne moremo govoriti od 16.474 Ugrov, nego o 16.474 ljudi, ki imaju određeno znanje

ugarskoga jezika.

Ovde se shranja i druga pogriška statistike. 2.000 ljudi naime govori i hrvatski i ugarski. Iz prakse znamo, da dost ki Hrvat govori i ugarski, da ali skoro nijedan gradišćanski Ugar ne govori hrvatski. U istraživanju su one, ki govore hrvatski i ugarski, podilili na obadvi grupe. Pravilno bi bilo računati sve one, ki govore obadva jezike k hrvatskoj narodnoj grupi. To bi onda značilo, da je istraživanje "našlo" oko 26.000 Gradišćanskih Hrvatov, ki su priznali da govore ili razumu hrvatski jezik. Da to ne moru biti svi, je ipak jasno, jer ima još svenek dost ljudi straha priznati se k manjini, ili uopće ka-ni zatajati znanje hrvatskoga jezika.

Barijera kod anonimnoga mikrocenzusa, povezanim s pitanjem za znanje jezika i ne za razgovornim jezikom, je bila pravoda niža nego barijera kod brojidbe. To je viditi i na

rezultatu istraživanja. Odmah je bilo već Hrvatov. Porast ugarske grupe ima svoje uzroke i u otvaranju granic; sada je opet interesantno i vridno ako ki zna ugarski.

Istraživanje je i pokazalo podiljenje Gradišćanskih Hrvatov i Ugrov na pojedine kotare. Najveć Hrvatov je u kotaru Željezno, naime skoro 10.000 ili 30% u kotaru. Zatim slijedi kotar Gornja Pulja s 5.000 Hrvatov. U kotaru je to 14,2%. Relativno jaki su Hrvatov i u kotaru Novi Grad (3.300 ili 11%) i u Bortanskom kotaru (2.100, to su ali samo 4% u kotaru).

Interesantan je i broj Hrvatov u gradi Željezno i Rušta. Ovdje govori skoro 900 ljudi hrvatski, a žive skoro isključivo u Željeznu.

Tim je Željezno veće "hrvatsko selo" nego npr. svako hrvatsko selo u sridnjem Gradišću.

U tri kotari govori već ljudi ugarski nego hrvatski, naime u Borti (12%), u Niuzlju (7,7%)

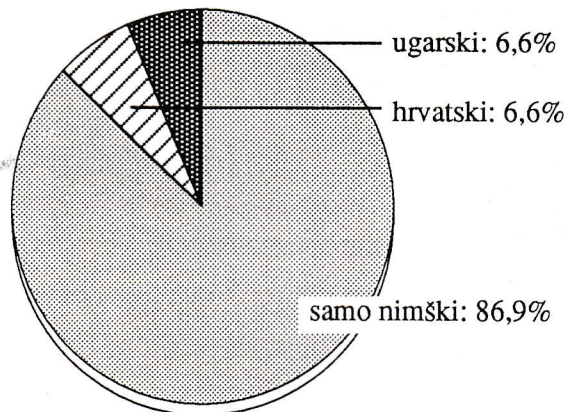
i u Jeništrofu (3,4%).

U Željeznu i Rušti govori isto toliko ljudi ugarski kot hrvatski (6,6%). Pravoda, mala pogriška leži u tom, da su oni ljudi, ki govori obadva jezike, (neopravdano) podiljeni na obadvi grupe.

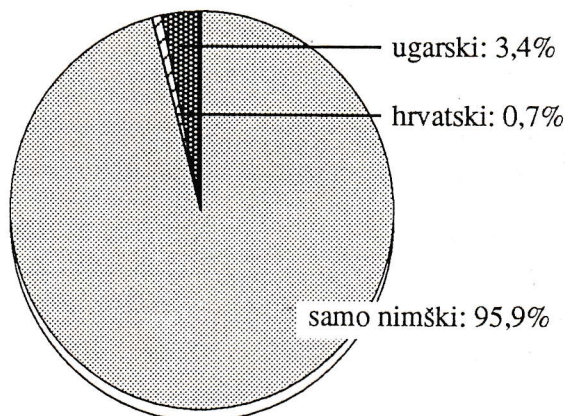
Istraživanje je i potvrdilo poznatu činjenicu, da Hrvatov žive pretežno na selu. U seli s manje od 1.500 ljudi imaju Gradišćanski Hrvatov 16% stanovništva.

Istodobno ispitanje jezičnoga znanja i različnih drugih aspektov iz žitka ljudi omogućuje ne samo opće analize broja pripadnikov manjin, nego i detaljirane izreke o socijalnoj i gospodarsvenoj strukturi različnih jezičnih grup. Tako je istraživanje dokazalo, da je staliž činovnika najveć proširen kod Hrvatov. Med Hrvatov moremo najti 17% činovnikov, to je skoro za polovicu već nego med nimškogovorećimi Gradišćancov (11%). Ugri ležu u ovom pogledu u sredini. Med

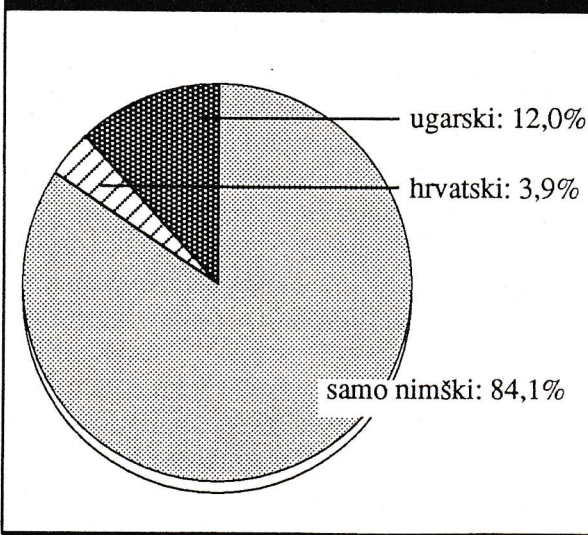
Željezno i Rušta

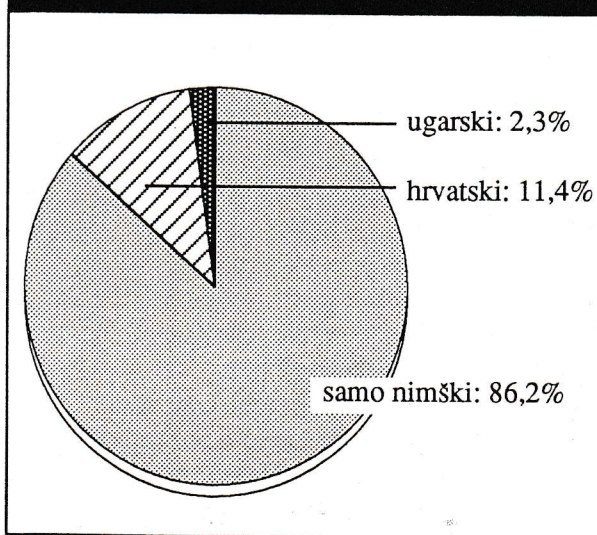
Kotar Jeništrof

Kotar Borta

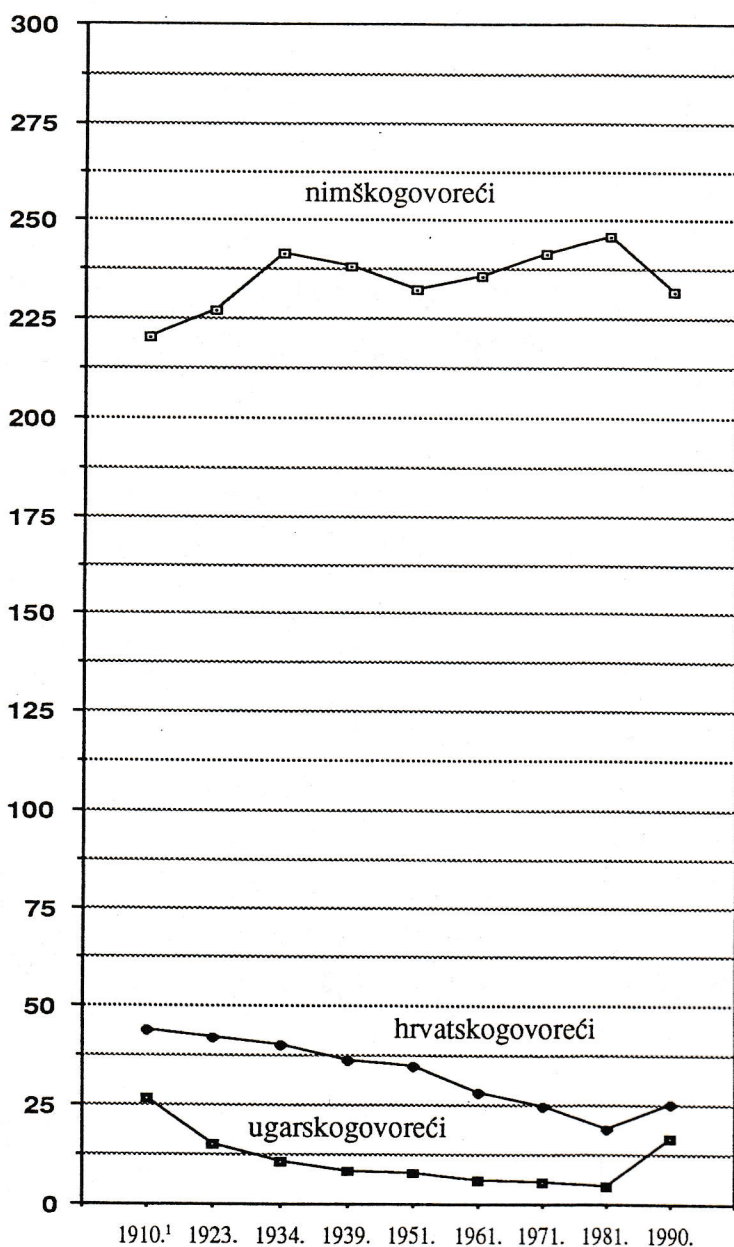

Kotar Novi Grad

Narodne grupe odnosno jezično znanje stanovništva u Gradišću od 1910. do 1990.

(broji u 1000)

1910: materinski jezik, brojidba Austro-Ugarske

1923: Na kom jeziku mislite?

1934: Komu kulturnomu krugu pripadate?

1939: materinski jezik, brojidba po cijelom III. Reichu

1951 - 81: razgovorni jezik, različna objašnjenja (svenek druga)

1990: jezično znanje, mikrocnzus (2.802 domaćinstva u Gradišću)

njimi je 14% činovnikov.

Na zdolnjem dijelu socijalne hirarhije je situacija opet drugačija. Kod neučnih djelačev, pomoćnih djelačev itd, je opet relativno najveć Ugrov. Od onih ljudi, ki su rekli, da znaju i ugarski, je 27 prez svake stručne izobrazbe. Med Hrvati je "samo" 23% neučnih djelačev. Nimškogovoreći Gradišćanci su ovde najslablje zastupani. Med njimi je samo 21% neučnih djelačev.

Nimškogovoreći Gradišćanci su zato bolje zastupani kod samostalnih poduzetnikov. Med njimi je 17% samostalnih, dokle je med Hrvati i Ugri samo 9% samostalnih. Proširenje zanimanj med različnimi jezičnimi grupami ima svoje posljedice i u gospodarstvenoj moći narodnih grup. Čim već su pripadniki jedne manjine zastupani u slabije plaćeni zanimanji, tim niža je i kupovna moć cijele grupe, a tim čemernija je i ukupna samosvist u grupi.

Ove tendencije pojačaju i staračke strukture. Pokidob da je med ugarskogovorećimi Gradišćanci nadprosječno čuda penzionistov, a med nimškogovorećimi relativno najmanje, je gospodarstveni potencijal nimškogovorećih Gradišćancev daleko veći nego potencijal ugarskogovorećih.

Još važnije informacije, ke moremo izviditi iz staračke strukture pojedinih jezičnih grup su perspektive za budućnost. Zapravo je staračka struktura centralni faktor za daljnji razvitak narodne grupe. A ovde nažalost nimamo dobre perspektive.

Gradišćanski Hrvati su zastarana narodna grupa. Kod najmladje generacije, kod dice do 15 ljet smo najslablji u prispodobu s drugimi narodnimi grupami. Samo 9,3% Gradišćanskih Hrvatov spadje u ovu grupu. Med nimškogovorećimi Gradišćanci je većnego duplo toliko mladih ljudi, naime 20,6%. Ugri su ovde malo bolji nego Hrvati, ali s 10,2% ni

oni nemaju bogzna kako dobre perspektive. U apsolutni broji to znači, da je 4.700 nimškogovorećih Gradišćancev pod 15 ljet, 2.300 hrvatskogovorećih i 1.700 ugarskogovorećih. Konkretno to znači, da će biti za 10 do 20 ljet samo 2.300 mladih ljudi, ki ćedu imati dicu u školskoj starosti.

Čisto obrnuta je situacija kod najstare generacije. Najgorja je ovde situacija kod Ugrov. 44,4%, ada skoro polovica svih ljudi, ki govore ugarski, su stariji od 60 ljet. Kakove perspektive ima narodna grupa, ka postoji pretežno od penzionistov, si zna svaki lako predstaviti. Hrvatska narodna grupa u Gradišću je isto malo zastarana, većinu hrvatskogovorećih Gradišćancev imaju ali ljudi od 30 do 60 ljet. Nijedna druga grupa, ni Nimci ni Ugri, nemaju toliko ljudi u ovoj grupi. To znači, da je moralo u Gradišću dojt pred oko 30 ljeti ada početkom 60-tih ljet do prekida u razvitku, do jakoga vala asimilacije kod dice, ki je trajao do danas.

Istraživanje nam kaže, da će u dojduci desetljeći dramatično spasti broj Gradišćanskih Hrvatov u Gradišću, ako se uvjeti za manjinu ne minjaju u najkraćem

času. Zgubljeni potencijal kod dice pravoda već nikako nećemo moći nadopuniti.

U ovom pogledu su pogrišili austrijska i gradišćanska politika, društvo, a sigurno i sami Gradišćanski Hrvati i njeve organizacije, ki nisu prepoznali signale, i ki nisu mogli prepričiti asimilaciju kod naše dice. Važno je sada, da prestane ta veliki zgubitak kod dice, i da barem držimo sadašnje broje. Svakako moremo premišljavati i postepeno približavanje hrvatskomu iseljeničtvu u Austriji.

Ako nam se ne ugoda stabilizirati broj manjine na bilo kakov način, onda ćemo prije ili kasnije postati neka mala egzotična grupica prez funkcionirajućega narodnoga žitka, ka samo zbog neke sentimentalne tradicije živi svoje hrvatsvo.

Naše postojeće strukture, društva, novine, radio, tv, škole i gimnaziju moremo onda isto zabiti.

Tribamo moderne koncepte, modernu, pozitivnu interpretaciju večjezičnosti i večkulturnosti svih Gradišćancev, povlačenje u nacionalni geto nam već ne more hasniti. Za to je narodna grupa jednostavno premala.

radioušica i telegledalica

Ste i Vi uptili, da se je na hrvatskom radiju u zadnje vrime svega minjalo? Onda slišite vjerojatni i Vi med one, ki u zadnje vrime opet već i radje slušaju hrvatski radio. Urednici su dokazali, da je moguće oblikovati interesantan, živ program.

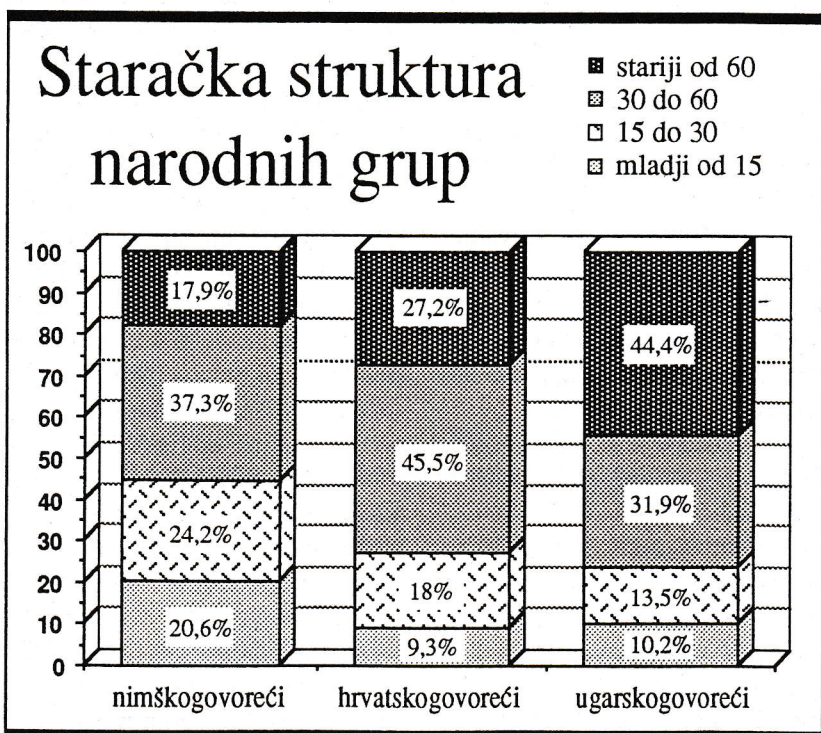
Radio je jednostavno nastao interesantniji. Sve već je live-intervjuov. Urednici telefonski moru dostignuti Gradišćanske Hrvate u sva-kom selu, a skoro svagdir, ka-de se nešto dogadja, je ki Hrvat, ki nas more informirati. Zanimljiva je i prognoza vrimena na koncu visti.

Diskusije za folklor, za narodni savjet i mnogo drugo-temov bi bilo još čuda već. A još bolje bi bilo, da bi uključili i slušatelje, da bi mogli nazvati i se uključiti u interesantnu diskusiju, ili morebit samo pitati nekoga poznatoga stručnjaka za njegovo mišljenje.

Ali tako daleko još nismo. Još se moramo zadovoljavati s rijetkimi dobrimi pokušaji angažiranih urednikov. Hvale je vridno, da se ne boju ni vrućih temov, i da ponekad gazu i komo-tomu političaru na palce. Tako more hrvatski radio nastati zanimljiv, tako ćedu dostignuti već slušateljev.

Sigurno odgovara, da mnogo ljudi rado sluša koncerte po želja, ali ipak postoji znatan broj ljudi, ki se zanimaju i za drugo: za manjinsku politku, za kulturu, literaturu itd. Samo to triba dobro urediti, tomu triba dobrimi začini dati slast, tako da budu ljudi to gutirali. Najbolje meso se neće raćiti, ako je supa prez začinov i soli,

misli Vaša radioušica.

Asimilacija gastarbajtera

Jim Hlavač, Hrvat iz Australije, je dulje vrime studirao u Nimškoj, a kasnije u Austriji. Suradjivao je i pri sociološkom istraživanju Gradišćanskih Hrvatov. U toku svojega boravka u Nimškoj je analizirao jezičnu situaciju u nekoliko hrvatski i srpski obitelji. Ispostavilo se je, da žive ovi gastarbajteri pod istim pritiskom asimilacije kot autohtone manjine. Nadmoćni jezik većinskoga naroda zadusi materinski jezik i ga riva u privatni život, tako da izgubi vridnost i ugled.

Ova studija bavi se uporabom kod pethrvatskih i dva srpskih radnika na privremenom radu u Njemačkoj. Istraživanje je provedeno u siječnju 1988. u gradu

Mehanizmi jezične asimilacije ugrožavaju sve jezične manjine isto, svejedno, je li su autohtone ili ne.

Offenbach na Mainu. Sve podatke dobio sam na osnovi upitnika koji sam pripremio prije snimljenog razgovora s ispitanicima. Prvobitno sam namjeravao intervjuirati

petnaest ljudi, ali četvero nije željelo sudjelovati u radu dok je još četvero otpalo zbog zauzetosti u vrijeme provodjenja istraživanja. Svi ispitanici pripadaju naraštaju 1A (ljudi stariji od 15 godina), kod koga se može pronaći neke interferencije u govoru na njemačkom jeziku. Prosječna starost pri dolasku u Njemačkoj bila je 24 godine. Prosječno trajanje boravka iznosilo je 17,5 godina.

Centralno pitanje za istraživanje uporabe jezika glasi: "Tko govori kojim jezikom, s kim i gdje?" Da bih uključio sve kontekste koji uključuju komunikaciju, ubrojio sam ih u slijedeće

"domene" (Domänen), ili područja uporabe svakog jezika: obitelj, radno mjesto, djeca - škola, slobodno vrijeme - kultura, mediji, druženje - susjedstvo, kupovina, službeni jezik i religija.

I. Obitelj

Svi su ispitanici u braku s Hrvatima ili Srbijancima. To znači, što je broj rođaka bračnoga partnera veći, to je veći broj potencijalnih sugovornika na materinskom jeziku. Samo jedan od ispitanika ima rodbinu u Njemačkoj, ali svi posjećuju domovinu jednom ili dva puta godišnje i obilaze rodbinu. Njihova djeca obično idu s njima. Šestero ljudi čini užu obitelj, t.j. stanuju kao roditelji i djeca u istom stanu. Iznimka je jedan ispitanik čija su se žena i kći vratile u Bosnu. S bračnim partnerom i s ostalom rodbinom uvijek se govori hrvatski ili srpski. Zbog rodbine i drugih veza svi se žele vratiti u stari kraj, a samo dvoje postavilo je kao preduvjet osjetno poboljšanje gospodarske situacije u domovini.

II. Radno mjesto

Područje "posao" zauzima važnu ulogu jer je šestero ispitanika naučilo njemački na radnom mjestu. Također, važni su

- a) etnički sastav na radnom mjestu (broj zemljaka), i
- b) znanje njemačkog jezika kod drugih stranih radnika i
- c) uvjeti koji sprečavaju komunikaciju na radnom mjestu - npr. buka.

Pokazalo se da su svi ispitanici relativno nezavisni. S njemačkim pretpostavljenima i s ostalima govore njemački, ali i četvero imaju priliku govoriti hrvatski odn. srpski samo u četiri oka ili za vrijeme ručka. Ni kod koga nema ili nije bilo njemačkog jezika sa stranim radnicima.

III. Djeca - škola

Često se izvještava da u iseljeničkim obiteljima djeca međusobno govore jezikom zemlje u kojoj se nalaze, s roditeljima se sporazumijevaju na materinskom jeziku ili jeziku nove domovine. Svi su ispitanici svjesni činjenice, da škola utječe socijalizaciju djeteta i razvija jezično znanje. Stoga svi šalje ili su slali svoju djecu i u jugoslavenske dodatne škole (obično četiri i pol sata tjedno, za djecu jugoslavenskih državljana obavezno). Pokazalo se da petero ispitanika govori s djecom isključivo hrvatski ili srpski, jedan njemački i ostali oba dva jezika. Djeca petero informanta govore međusobno njemački, kod šestoga se govori i jedan i drugi, i kod sina ostaloga nadvaldava hrvatski. Mora se tomu reći, da je posljednji slučaj bio osamnaestogodišnji mladić, svjesan svog podrijetla, koji namjerno uvijek govori hrvatsko sa zemlja-

cima. Na pitanje "koji jezik bi trebala Vaša djeca bolje govoriti?" petero je odgovorilo oba jezika jednako dobro, a po jedan ispitanik odlučio se njemački ili hrvatski. Svi korigiraju svoju djecu kad griješe na hrvatskom ili srpskom, dok samo dvoje isto čini na njemačkome. Svi pomažu djeci

hrvatska škola i u Offenbachu.

IV. Slobodno vrijeme - kultura

Obično se ispitanici sastaju sa članovima obitelji, s prijateljima. Najčešće se to događava s Hrvatima ili Srbima ali ne uvijek. Među ostalom kavane, športska i kulturna društva igraju važnu ulogu.

pri domaćim zadacima iz jugoslavenske škole i dvoje radi isto za zadatke iz njemačke škole. Svi veruju da djeca mogu bolje napredovati u njemačkoj školi, i svi kažu da je dvojezičnost pozitivna. Što se tiče daljnjeg boravka djece u kojoj zemlji, jedan želi da djeca ostanu u Njemačkoj, troje želi da se djeca konačno vrate u domovinu, dok je to ostalim svejedno. Kod triju postoji briga da će se djeca na koncu germanizirati dok u ostalih nema takvog straha.

N.B.: Novi korak u razvoju školstva je osnivanje novih hrvatskih škola, koje financira nova vlada Republike Hrvatske. Takve se škole osnivaju u svim velikim gradovima Njemačke i sjeverne Europe i primaju djecu za upis za školsku godinu 1990-1991. Kaže se da je odaziv neočekivano velik. Još se ne zna da li će se otvoriti

Četvero su članovi kulturnog društva "Gustav Krklec". Svi teže da i djeca sudjeluju u priredbima takvog karaktera - npr. glazba, narodno plesovi, šah, nogomet itd. Druge djelatnosti su bile šetanje, radio, televizija, kino, trčanje radi kondicije, sakupljanje maraka itd. Nitko nije član nekog njemačkog kluba. Samo troje provodi vikend skupa s obitelji, ostali moraju na posao. Kad imaju godišnji odmor svi putuju kući u domovinu - svako obično posjećuje domovinu dva puta godišnje.

V. Mediji

Zbog relativno male udaljenosti od Jugoslavije mogu se nabaviti novine ili časopisi u većim prodavaonicama štampe. List samo za hrvatske ili srpske zajednice u Njemačkoj ne postoji. Svakog tjedna prikazuje se emisija od

45 minuta za jugoslavenske radnike. Dnevno se emitira program kelnskog radija namijenjen hrvatskim i srbskim slušateljima. Svi su naveli da katkada gledaju ili slušaju takve programe. Ali sve u svemu u informiranju nadvladavaju nje-

Radio i tv na materinskom jeziku su važni, ali ponuda je premala

mački mediji. Četvero ima svoje video-rekordere. Dvoje od njih posuđuje vrpce na njemačkome, dok troje gledaju i hrvatske i srpske filmove. Jedan je čak rekao da je tri puta gledao svaki hrvatski film u videoteci.

Gradska knjižnica u Offenbachu ima odio s knjigama na hrvatskom ili srpskom, koje koristi dvoje ispitanika dok još dvoje većinom posuđuje njemačke knjige. Sve u svemu svi čitaju i njemačke i hrvatske ili srpske novine, i svi čitaju knjige na materinskom jeziku i šestero čita njemačke knjige.

VI. Druženje - susjedstvo

Zbog nedostatka rodbine prijatelji i susjedi zauzimaju važnu ulogu. Svi imaju hrvatske ili srpske prijatelje, i svi govore materinskim jezikom osim jedne žene koja rabi i njemački ako sugovornici znaju njemački. Samo troje navode da imaju i njemačke prijatelje, ali zanimljivo je da svi vele da južnoslavenske kulture interesiraju Nijemce, mnogi su pričali Nijemcima o životu dolje i o narodnim običajima. Budući da samo jedan od ispitanika ima rodbinu u Njemačkoj, očekivalo se da svi ostali žele uspostaviti kontakt s drugim Hrvatima ili Srbima koji bi im zamjenili nedostatak rođaka. Ova se hipoteza pokazala ambivalentnom jer od petero kod kojih ima drugih zemljaka u istoj zgradi ili ulici samo troje druže se s drugim hrvatskim ili srpskim susjedima.

VII. Kupovina

U nekim četvrtima naseljenim pretežno strancima mogu se naći prodavaonice namijenjene nekom etničkim grupama. To su prije svega slastičarnice, prodavaonice delikatesa, mesnice, pekarnice te obične prodavaonice živežnih namirnica. U Njemačkoj se one često zovu "Jugogeschäfte". Takvih prodavaonica više nema u Offenbachu u najbliže se nalaze u Frankfurtu, tako njemački nadvladava kao jezik kupovine iako je jedan ispitanik primijetio da u današnjim samoposluživanjima usmena komunikacija nema bitnu ulogu u procesu kupovanja.

VIII. Službeni jezik

Za vrijeme boravka u Njemačkoj svaki stranac dolazi u dodir s činovnicima i mora ispunjavati službene obrasce. U takvim obrascima pojavljuju se neke jezične karakteristike (npr. uporaba pasiva, imeničke konstrukcije itd.) koje se bitno razlikuju od jezičnog znanja većine stranih radnika. Petero kaže da nemaju problema sa službenim njemačkim, dok je dvoje zavisno od prijevoda, tumača ili od ostalih članova svoje obitelji.

IX. Religija

Religija ima važnost samo ukoliko su ispitanici vjernici i pripadaju nekoj konfesiji. Dalje

religijska zajednica doprinosi čuvanju jezika samo, ukoliko se bogoslužjenje održava na materinskom jeziku. Hrvatskim katoličkim vjernicima stoji na raspolaganje hrvatska katolička misija, u Frankfurtu, održava mise na

Uloga vjere i crkve odvisi od važnosti vjere za pojedinoga

hrvatskom svaki dan. Jedan ispitanik ide na misu neki put u njemačku, neki put u hrvatsku crkvu - dakle izbor crkve nije bitan. Muslimanskih vjernika nije bilo. Srpske pravoslavne crkve i Offenbachu nema, a najbliža se nalazi u Frankfurtu. Dvoje kaže da rijetko idu tamo na misu ali se izjašnjavaju kao pripadnici tamošnje pravoslavne zajednice. Na pitanje koliko je crkva važna kao mjesto susreta sa zemljacima, jedan je odgovorio da je to vrlo važna, četvero da nije važna, a dvoje da je ona možda važno mjesto ali da to zavisi od osobnog stava.

Među ispitanicima stabilizirao se izbor jezika u svim domenama, t.j. njemački nadvladava samo u onim domenama gdje se pretpostavlja kontakt s Njemcima ili s okolinom.

glavni jezik u pojedinim domenama svakidašnjice

Domena

obitelj
radno mjesto
djeca - škola
slobodno vrijeme
kultura
mediji
druženje - susjedstvo
kupovina
službeni jezik
religija

Izbor jezika

hrvatski odn. srpski
pretežno njemački
pretežno hrvatski odn. srpski
hrvatski odn. srpski
hrvatski odn. srpski
pretežno njemački
pretežno hrvatski odn. srpski
njemački
pretežno njemački
pretežno hrvatski odn. srpski

Slova je moć

Slova je moć. Ova mudrost se shranja za geslom Hrvatskih novin "Slova je moć". Slova je čuda jača od sloge. Slova stvara složnost ili nesložnost. Slova stvara znanje, slova obrazuje, slova stvara narodnu svist. Kod Gradišćanskih Hrvatov je izdavačko djelo jedan od najvažnijih stupcev za širenje materinskoga jezika, a tim i narodne svisti. U ovom broju novoga glasa smo si pogledali 5 najvažnijih nadregionalnih periodičnih publikacijov Gradišćanskih Hrvatov. To su po opsegu: "Hrvatske novine", Crikveni glasnik, "novi glas" Put" i "Glasilo". U slijedećem smo pokušali analizirati pojedine publikacije po jeziku, opsegu, cijeni, layoutu itd. Dali smo i urednikom mogućnost, da sami pišu o svojem mediju, o svoji cilji i realizaciji.

Za manjine je zvanaredno važno, da imaju svoje novine i svoje časopise. Stoprv vlašća, neodvisna štampa omogućuje efi-

kasno djelo za narodnu grupu. Činjenica, da manjinske novine pišu na manjinskom jeziku, stvara jur po sebi velike poteškoće. Broj

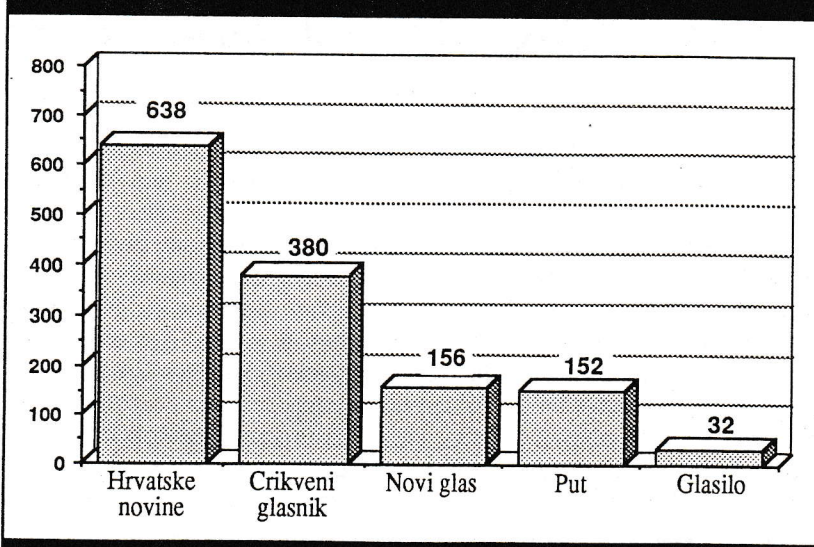
potencijalnih štiteljev je jako mali, a za stručne periodike, za znanstvene magazine i druge publikacije, ke se obratu na određen dio stanovništva uopće već nije dovoljno štiteljev. To stvara znatne financijske poteškoće.

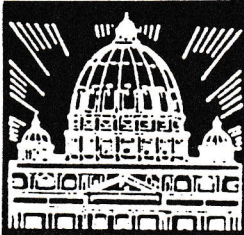
Tiskanje publikacijov je kod Gradišćanskih Hrvatov tradicionalno vezano uz društva. To valja i dandanas. Samo Crikva kot institucija izdava isto redovitu publikaciju, i to Crikveni glasnik, a od početka ovoga ljeta i "Naša budućnost". Ov časopis nismo zeli u analizu, ar još nije postojao u ljetu 1990, na ko se odnaša analiza.

Daje slova moć, kažu i stalne diskusije na različni sjednica svih društav, je li je u Hrvatski novina ča bilo dobro pisano, ča smi biti uopće pisano, i kako mora biti ča pisano. Kod Gradišćanskih Hrvatov misli svaki, da moraju novine pisati isključivo to, ča on misli. Svejedno, je li o politici, manjinskoj politici, kulturi i lokalni dogodjaji itd. "Ako novine to ne pišu, ča ja kanim, onda ću je otpovidati," se dostkrat čuje.

Slova je ali i zato moć, ar ne more svaki pisati i izdavati novine, ki to kani. Ovakovo djelovanje naime potribuje fundirano znanje jezika. A zato već-ke nove hrvatske organizacije nisu aktivne na izdavačkom polju, prem da bi to mogle po svoji financijski mogućnosti.

Broj produciranih strani 1990.

CRIKVENI GLASNIK

1.) Glavna koncepcija:

Crikveni glasnik Gradišća je nabožni list biskupije Željezno, je hrvatska crikvena novina.

On je komunikativno i informativno sredstvo Željezanske dijeceze.

Glasnik posreduje vesti o žitku Crikve u fara biskupije, u Austriji i u svitu.

Glasnik podupira sve nazvišćavanje

Leo Stubić
glavni urednik

slika: petar tyran

vjere i pastoralno djelo u fara i u biskupiji i ponudja pomoć za orijentaciju u pitanji, ka se tiču gledanja na svit i žitak.

2.) Komu se list obraća:

U prvom redu se list obraća vjernikom hrvatskoga materinskoga jezika, odnosno na sve ljude, ki su zainteresirani na vjeri i razumu hrvatski jezik. Glasnik more čitati svaki, ki nek hoće, bilo to u našoj biskupiji, u Austriji, ili bar na kom drugom mjestu u svitu.

List se obraća na odraščene isto tako kot i pokusi zainteresirati i dicu. Glasnik hoće, da se mladi i stari štitelji združu u skupnom razgovoru o vjeri, da doprinese ovako komunikaciji. Npr. neka roditelji skupno s dicom, osebujno s malom, prečitaju i pregledaju prinose na „Stranici za dicu“ i je ovako u vjeri odgojivaju. List se dalje obraća na sve staliže, žene, muže, dicu, mladinu, osamljene, obitelji, betežnike, iskajuće, ...

3.) Slabe strani:

Većkrat načinja poštanski put teškoće, ar tri dni ne dojde Glasnik u pojedine fare. Veći broj namješćenih suradnikov i veći opseg Glasnika bi isto omogućili još već informacije.

4.) Konkretna realizacija vlašćih namjerov:

U ovi mogućnosti smo jako zadovoljni s realizacijom naših

vlašćih namjerov. Glasnik moremo složiti na vlašćem kompjutoru i tako ostvariti naše predstave i ideje ča se tiče oblika Glasnika. Naši dopisniki iz pojedinih far isto redovito šalju prinose. Zanimanje za Glasnik je kod farmikov i vjernikov veliko.

5.) Relacija med stroški produkcije i cijene prodaje:

Glasnik se u velikom splati prodajom. Sigurno je jedan dio potriban još dodatno preskrbiti. Naša biskupija i naš gospodin biskup ddr. Štefan Laszlo nam ovde čuda pomoru.

6.) Pozicija lista u prispodobi s drugim listi:

Ki objektivno gleda i prispodobi oblik Glasnika i drugih novin i listov na hrvatskom jeziku, mora iskreno priznati, da se Glasnik more mirno miriti s njimi i se ne treba shranjati za njimi. Glasnik je tiskan u dvi boja, donša po mogućnosti dost slikov i aktualnu informaciju. Ča se tiče sadržaja se ne more Glasnik miriti s drugim novinami, ar Glasnik je jedina crikvena novina na dijecezanskom području i se po sadržaju na svaki način razlikuje i se mora razlikovati od drugih hrvatskih listov.

7.) Resurse:

Jur smo ustanovili, da smo zadovoljni s dopisniki i sa svimi onimi, ki nam daju bar kakovu drugu informaciju. To znači ali i svenek, da se po sebi more još sve poboljšati, ar svršenoga stanja nije ovde na zemlji. A sve se dostigne nek postepeno.

ocjena drugih - ocjena drugih - ocjena drugih

o layoutu

Layout Glasnika je relativno neatraktivan. Uredništvo piše stupac za stupcem ravno doli. Fotografije strašno pluju u tekstu! Zvana toga Glasnik čuda preveć minja pisma i veličine (jako nemirno). Hasnovanje okvirov je u principu dobro, samo da cijela stran nesmi izgledati kot kakov puzzle prez sistema.

Črljena farba u glavi je dobra. Na škurijem papiru, ki tako ne reflektira, bi bio Glasnik čitljiviji.

o jeziku

Glasnik čudakrat hasnuje nepotribne pasivne konstrukcije, koč toč neodgovarajuće izraze, u oči spadju i doslovni prevodi iz nimškoga jezika. Uz to piše Glasnik pretežno na gradišćanskohrvatskom standardu sridnjega nivoa, odvisno od pisca. Teološki članki imaju morebit visok znanstven nivo, ali jezik tim postaje teško razumljiv (dužičke, komplicirane odvisne rečenice). Stil odgovara dotičnim vjerskim sadržajem (neutralno informativan ili poučan). U oči spadaju (razumljivi) klerikalizmi i arhaizmi. Čuda puti se napunu dva ili tri redi samo crikvenimi titulami (ponekad i za običnoga štitelja nerazumljive kratice). Glasnik uopće nima linije, ča naliže pisanje imen. Već-kada piše jedno hrvatsko ime na početku hrvatskim pravopisom, a na kraju nimškim, ili obrnuto (npr. Šimetits ili Roszenić). Opći utisak: Uredništvo glasnika bi tribalo fundiranu jezičnu izobrazbu, ka odgovara dijelom teškim tekstem, kimi mora baratati.

P.b.b.

Erscheinungsort und Verlagspostamt 7000 Eisenstadt

Glasililo

Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću

1.) Konceptija lista se mora diliti na tri grane:

a.) centralno mjesto je posvećeno informaciji članov o zbivanji u Društvu. List neka bude veza med centralom i bazom

b.) temeljite izjave k aktualnim događajem neka predoču članom manjinskopolitičku orijentaciju Društva

c.) prilogi o kulturi našega naroda (predstaviti naša sela, poznate ličnosti, intervjui o zbivanji) neka uokviru list. Samo štire informacije držim za premalo. List neka bude uz informacije o Društvu (i) mala enciklopedija (naše) kulture

2.) List se obraća članom HKD-a

3.) Slabe strane vidim u rijetkom izlazenju (4 pute u ljetu) i manjkanju suradnikov

4.) Jezična linija: pisanje na našem jeziku, obogaćeno s izrazi i terminologijom Juga, koliko nam fali.

Oprezan sam u opterećenju naroda s teškimi izrazi.

5.) Lično sam zadovoljan, jedino mi fali kritika ponajzad u pozitivnom i negativnom smislu.

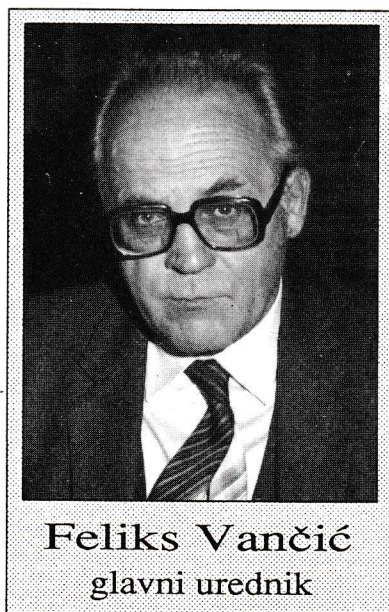
6.) Mi izlazimo besplatno, tako da ne morem na to pitanje dati kakov odgovor

7.) Društvo i inzerati financiraju list, pretplatnikov nimamo.

8.) Kanimo biti samo list za informiranje naših članov. Okvir neka budu kulturni prilogi. Kakove sukobe s drugim listi, ča se tiče sadržaja, ne vidim.

9.) Djelam list praktično sam, samo kad-kada dostajem neki članak; informacije (u natuknica) dostajem od centrale); zaposlenih nima, tehnički izradimo list u tiskari Wograndl, ka ima najveće tehničke mogućnosti; sami u tom pogledu nimamo ništa.

10.) Morem si predstaviti recikliran papir za Glasilo, samo to je problem dotične tiskare, da li ima takovoga

slika: petar tyran

Feliks Vančić
glavni urednik

papira i je li ga more upotribiti na svoji mašini.

11.) Naklada iznosi 2500 egzemplarov.

ocjena drugih - ocjena drugih - ocjena drugih

o jeziku

Glavne pogriške u Glasilu su: germanizmi (red riči, fraze, sintaksa). Pogrišno hasnovanje aspektov, nepotribne pasivne konstrukcije i tipkarske pogriške.

Čudaputi se prez uzroka minjaju vrimenta unutar rečenice. Jezični nivo Glasila varira: Neki članki su pisani na gradišćanskohrvatskom standardu, neki na (pretežno sridnjogradišćanskom) seoskom dijalektu. Gustokrat se pojavljaju i odlomki, pasaže, fraze ili samo riči na južnom standardu, ča čudaputi ne bi bilo potribno i ča je teško razumljivo za odredjen broj štiteljev. Stil je informativno neutralan, kolokvijalan, ponekad i poučan, zvečega to odvisi od sadržaja dotičnoga članka. Izgleda, kot da je pisac odredjenoga članka jednoč iz narodne baze, drugi put iznad baze. Pisanje hrvatskih imen je nekonsekventno.

Opći utisak: Postoji neki jezični inhomogenitet, ponekad i nesigurnost, uredništvo išće još svoj put, ča je dosta teško zbog različne jezične kompetencije članov.

o layoutu

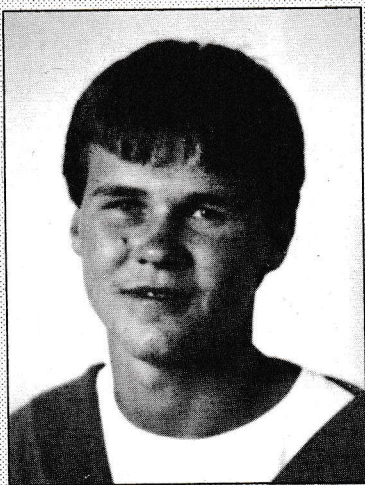
Glasililo je po layoutu prilično dobar list. Pred svim naslovi, ki kažu temu dotične strani, su jako dobro izdjelani. Uredništvo preveć hasnuje kurzivno pismo, ko nije tako dobro za čitati. Pred svim intervjui ne bi smili biti kurzivni. Glava na naslovnoj strani nažalost malo pluje i bi slišila u čvrst okvir, ki drži skupa prvu stran, a tim i cijeli list. Glasilo nima numerirane strani! Zbog maloga opsega (8 strani) bi deblji papir bolje ležao u ruki.

novi glas

magazin HAK-a

1 / 1991

Novi glas neka bude časopis za politiku, kulturu i znanost za Gradišćanske Hrvate, bar-kade oni žive, i za sve druge, ki se zanimaju za Gradišćanske Hrvate odnosno za opća manjinska pitanja. Pravoda je jako teško dostignuti ov cilj u praksi. Novi glas se koncentrira

Franjo Šruff
glavni urednik

na takozvane intelektualce i druge angažirane Hrvate, i je na ovom području (nažalost) jedina ponuda na gradišćanskohrvatskom jeziku. Kanimo biti forum za najnovija znanstvena istraživanja Gradišćanskih Hrvatov ili o

Gradišćanski Hrvati kot i o hrvatski i manjinski pitanji uopće, forum manjinskopoliitičke a i slavističke diskusije, i medij, u kom je dovoljno i mjesta za diskutiranje i predstavljanje literature, umjetnosti, itd. Pokidob da Novi glas ne more ni ne kani izvještavati o aktualni dogodjaji, se more temeljito baviti interesantnimi pitanji. Uz ove "visoke cilje" igra Novi glas i odredjenu ulogu pri izobrazbi mladih "novinarov" kod Gradišćanskih Hrvatov. Za najveći broj onih ljudi, ki danas pišu na gradišćanskohrvatskom jeziku, svejedno je li kot novinari ili kot pjesnici, je bio Novi glas, ili prethodnik Novoga glasa "Glas" prvi medij, kade su mogli publicirati svoja djela. Slabe strani Novoga glasa su, da ishadja samo 4 do 6 puti u ljetu. To leži konačno na financijalnoj situaciji izdavača, Hrvatskoga akademskoga kluba. Ne samo da Novi glas ne more platiti groša za uredjivanje, slaganje i raspačivanje, pinez nije ni za dopisnike. Da bi bilo dovoljno pinez, bi mogli pošteno platiti dopisnike ili barem dijelom preuzeti stroške za rešerše, materijal itd. To bi moglo znatno zdignuti nivo. Ali prez pinez smo odvisni od dobre volje i angažmana pojedinih aktivistov i znanstvenikov. Samo tiskanje jednoga egzemplara

Novoga glasa stoji oko 20 š, a tiraža je 600. Nažalost dosta velik broj štiteljev ne plaća pretplatu, dijelom su to abonmani, ke šaljemo u inozemstvo, a dost ki je jednostavno naučan, da je dostao Novi glas i prez toga da ga je plaćao. Novi glas skoro nima inzeratov. Krivica leži dijelom kod uredništva odnosno kod izdavača, ki se premalo skrbu za inzerate. Glede na to, da npr. "profil" na 25% - 35% svojega opsega tiska inzerate, a Novi glas kumaj kada ku stran, je to za nas financijalna katastrofa. Istotako nisam zadovoljan s jezikom, jer je prem mnogih korekturov svenek opet dost tipkarskih i jezičnih pogriškov. To leži dijelom na jezičnoj kompetenciji korektorov i dijelom na vrimenskom pritisku.

Manko je i neredovito izlazenje Novoga glasa, tako da štitelji ne moru "čekati" na novo izdanje. Cilj za budućnost bi bio npr, da ima štitelj svaki misec na prvi pandiljak novi broj Novoga glasa u ruka. Materijala bi bilo dost, samo da bi tribali plaćenoga urednika (barem na 20 uri tjedno) i suradnika, ki se skrbi za raspačivanje i za inzerate.

Produciramo Novi glas na Apple-Macintosh kompjutoru, ki nudja dost tehničkih mogućnosti, samo da je nastao premali i da tribamo već kapaciteta. Dobra bi bila i telefonska mriža, kom bi mogli komunicirati s dopisniki, ki imaju odgovarajuće kompjutore.

Osvidočen sam, da tribaju Gradišćanski Hrvati vlašči politički i kulturni magazin. To bi mogao Novi glas nastati, a onda bi mogao i samostalno egzistirati. Potribna bi bila samo odredjena investicija, detaljiran urednički koncept i plaćeno uredništvo.

ocjena drugih - ocjena drugih - ocjena drugih

o layoutu

Novi glas je po layoutu prilično dobra publikacija. Uredništvo hasnuje običan PC, ki ali nudja jako čuda grafičkih mogućnosti, od tabele do zemljopisne mape. Velike fotografije, a pred svim odgovarajuće karikature nadopunjuju tekst, transportiraju ali i same čuda sadržaja. Dobar je kvrdji omot. Slabe strani: Layout još nije kompletno izdjelan u detalji. Uredništvo preveć eksperimentira i još nije našlo pravu liniju.

o jeziku

U Novom glasu su dostkrat aspekti krivo hasnovani, čudakrat je tipkarskih falingov. Novi glas piše gradišćanskohrvatskim standardom na prilično višem jezičnom nivou. Zbog mnogih poentiranih formulacijov i igar riči u naslovi i u članki riskira ponekad konstrukcije, ke nisu čisto korektne i ke bi bile u običnom tekstu na svaki način pogriške. Zbog relativno velikoga broja znanstvenih člankov hasnuje gustokrat dodatne izraze iz južnoga standarda i neologizme. Obogaćenje su i redoviti članki na južnom standardu i članki na jeziku npr. Moravskih Hrvatov, ki tako služu i kot dokumentacija malo poznate varijante gradišćanskohrvatskoga jezika. Jezični stil varira po sadržaju članka (neutralan znanstven stil, emotivan, ponekad i agresivan ili provokativan stil, npr. u manjinskopoliitički članki ili različni politički i manjinskopoliitički komentari).

Glavna koncepcija lista:

- u prvom redu informacija za GH u Beču o različni zbivanja med, oko i s GH, o priredba (buduće i prošle), o manjinsko-politički pitanji, o GH u Gradišću, Slovačkoj i Ugarskoj, o djelovanju društva, o drugi narodni grupa u Beču i Austriji
- pomoću informacije i „servisa“ našim domoroce u Beču pomagati da si i ovde očuvaju svoj hrvatski jezik i identitet
List neka bude most med Hrvati u Beču, ki su rašicani po svi kotari, most med Hrvati u Beču i u drugi krajina (Gradišće, Slovačka, Ugarska), most med „narodom“ i našim društvom

list se obraća:

- GH u Beču svih slojev i svake starosti i drugim interesentom
- mislim da si ga ali sigurno već čitaju ljudi starje i sridnje generacije

slabe strane:

- izlazi samo 6 puti u ljetu i tako ne more biti aktualan
- izlazi „neredovito“ - nima oficijelno fiksiranoga termina (interno fiksirani termini se nikad ne držu)
- imamo premalo kvalificiranih suradnikov za pisanje člankov, nimamo lektora/korektora
- lay-out
- velike razlike u jeziku i stilu med pojedinimi članki
- djela se ne-profesionalno (način „produkcije“)

jezična linija:

- trudimo se članke pisati odn. urediti na gradišćanskohrvatski književni jezik bar najnižega stepena
- ostavljamo ali do neke mjere (morebit i preveliku) slobodu svakomu piscu

realizacija vlašćih namjerov:

- lično skoro nikada nisam zadovoljna niti s načinom kako se djela niti s

PUT INFORMATIVNI LIST ZA GRADIŠĆANSKE HRVATE U BEČU

gotovim produktom, ali nažalost do sada nisam bila u stanju ča bitnoga preminiti
- imam premalo stručnoga znanja
- ako se ali pogleda kako skroman je bio početak, moremo do neke mjere biti zadovoljni; ipak se vidi neki napredak, ali u zadnji ljeti stagniramo

- po mojem mišljenju imamo premalo „općenitih člankov“ o nekoj temi
- nažalost i skoro ništ za dicu i mladinu

relacija med stroški produkcije i cijenom jednoga egzemplara:

- to se ne more ocijeniti, ar za list ne prosimo određenu cijenu, nego se financira pomoću dobrovoljnih darov i subvencije iz titule „Publizistikförderung“
- dari pokrivaju ca. 40% stroškov produkcije

ukoliko se list financira sam:

- vidi odgovor na prethodnu točku
- inzerate imamo rijetko-kada, a ako, onda isto samo za dobrovoljan dar

pozicije našega lista:

- od koncepcije je naš list za GH u Beču sigurno važan, gledamo se kot nadopuna drugim tiskanim medijam
- ča naliže sadržaj, jezik i način produkcije brojimo se med slabije tiskane medije GH
- po broju smo u Beču sigurno najjači, ar dostignemo najveći broj ljudi
- naklada: 2.750 :
2.400 Beč, 100 Gradišće, 50 ostala

Austrija, 150 inozemstvo (Ugarska, Slovačka, YU, BRD, USA, Kanada)

zadovoljnost s resursami:

- premalo redoviti i kvalificiranih suradnikov

slika: petar tyran

Gabriela Novak-Karall
glavna urednica

- zaposlenih uopće nimamo
- skromne tehničke mogućnosti
- vidi slabe strani

list na recikliranom papiru:

Mogli bi si to predstaviti i smo se jur pred nekolikimi ljeti upitali: dokle ali pišemo članke na običnom stroju odn. se iz kompjutora tiska na običnom printeru nam to ne bi svitovali, ar bi tisak bio još slabiji.

ocjena drugih - ocjena drugih - ocjena drugih

o jeziku

Put jako gusto hasnuje kratke infinitive, ča ne odgovara gradišćanskohrvatskoj normi. Gusto su i muška imena nepravilno deklinirana. Pojavljaju se i germanizmi u izrazu i sintaksi. Put je pisan na jeziku naroda (kratki infinitivi, jednostavan rječnik i drugo), na gradišćanskohrvatskom jeziku sridnjega nivoa. Čudaputi se ali pojavljaju članki na višoj jezičnoj razini. U većini člankov se pojavljaju i elementi (u prvom redu sridnjega) seoskoga dijalekta i takozvani lokalni kolorit. Put donša uglavnom reportaže i izvještaje u neutralnom stilu, ali i manjinskopoliitičke članke u poučnom stilu.

Opći utisak: Jezični nivo u Putu bi mogao biti nešto viši, pred svim izvještaji bi morali biti zanimljiviji i nuditi već nego prostu informaciju, kada je ki ča rekao, ili kade je ki bio. Sadašni stil velikoga broja člankov je takov, da članak zanimlje samo ta krug štiteljev, ki su bili na istoj priredbi i ki kanu znati je li su imenovani, ili je li su imali isti utisak kot dopisnik.

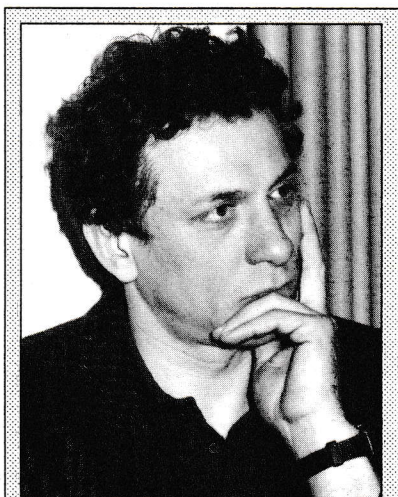
o layoutu

Layout Puta je jako neprofesionalan. Teksti su pisani na običnom stroju, onda smanjeni na stroju za kopiranje (kade zgubu kvalitete), a stoprv onda idu u tiskaru. Pisanje na stroju onemogućava bilo kakovo grafičko izdjelanje časopisa. Prva stran, najvažnija stran svakoga medija, je već ali manje "mrtva" i neće privlačiti nijednoga. Put ima premalo slikov, a ove su dijelom premale. Glede na starodavnu tehniku produkcije je Put ipak dosta zgodan i ostavlja "čist" utisak.

HRVATSKE NOVINE

Tajednik Gradišćanskih Hrvatov

Hrvatske novine su danas najstarije novine Gradišćanskih Hrvatov i se obraćaju u prvom redu Gradišćanskim Hrvatima u dijaspori, tj. Hrvatima u Gradišću, Beču, Ugarskoj, Slovačkoj, gradišćanskohrvatskomu iseljeničtvu na

Petar Tyran
glavni urednik

američkom kontinentu pak i Hrvatima u tzv. staroj domovini. Uza to se Hrvatske novine obraćaju svim Hrvatima, ali i onim, koje zanimaju događaji, manjinska politika i kultura Gradišćanskih Hrvatov prez da bi sami bili Hrvati.

Hrvatske novine po svojem konceptu ležu med dnevnikom i tajednikom.

Pokidob Gradišćanski Hrvati nemaju dnevnih novin, HN moraju pokušavati kako tako izjednačiti i nadomjestiti ov nedostatak i barem na opće- i manjinskopoliitičkom kot i najvažnijem društvenopolitičkom i kulturnom području imati karakter dnevnika, ki zasada nažalost ishadja samo tajedno. HN su partijski neodvisne - a tim financijsno ranljive od svih strani. Ali slobodno po Karlu Krausu "Stoprv ako te ovi napadju i oni, znaš, da načinjaš i imaš dobre novine. To ponekad znači i mukotrpní posao i se braniti na već strani.

HN su novine za tzv. bazu, za narod na selu i nudjaju zabavnoga štiva (roman, ča se dogadja po seli, zrnca, itd.). Obračaju se mladini modernimi temami (omladinska strana, koncerti, zabav itd.). HN davaju relativno opširan i točan pregled i o kulturni zbivanja med Hrvatima u Austriji, Ugarskoj i Slovačkoj. Uzato HN opsežno i čim kompletnije pratu manjinsku politiku, a istotako Hrvatsku politiku. HN takaj redovito komentiraju različne dogodjaje i (manjinsko)političke promjene i natezanja, a davaju i pregled o sportski dogodjaji u hrvatski seli kot prognozu za dojdjuča kola kot i o hrvatskom nogometnom kupu.

Velika i teška zadaća za HN je, zadovoljiti sve kruge štíteljev, a cilj bi

mogli opisati sa malim „Der Standard“. Za to pravoda nedostaju brojni komentatori, ki bi Hrvatskim novinam dali brizancu i oštrinu priznatih dnevnih ili tajednih novin. Ali ponekad se čini, da je još dalek put u odgoju gradišćanskohrvatske narodne grupe, da bi tzv. narod novinsku otvorenost prihvatilo i na hrvatskom jeziku, ka je za uprav ta naš narod po sebi razumljiva - na nimškom jeziku. Istotako Hrvatskim novinam nedostaje prilog za školsku dicu, ki bi morao odgovarati današnjim potribočam i suvrímenomu načinu ovakovih prilogov. U tom smislu čeka još čuda djela na HN i na ljude, ki stoju za Hrvatskimi novinami.

Jezična linija je točno odredjena i limitirana s normom kako ju dava gradišćanskohrvatski riječnik. To je zdolnji limit, ki je na gori zapravo otvoren. Kot osebužno stilističko sredstvo se HN ponekad služu i dotičnim seoskim dijalektom. Odgovara takaj cilju HN, da su štampani članki i na hrvatskom standardnom jeziku. Za nijedne manjinske novine ili druge štampane publikacije nije moguće, da samo iz prodaje pokrivaju stroške produkcije. Zato je izdavanje Hrvatskih novin - kot i svih ostalih manjinskih novin - odvisno od privatnih i javnih subvencijov, od pripomoći s bilo ke strani. HN imaju približno 2800 pretplatnikov pri tiraži od 3100 (dost velik broj besplatnih primjerkov ide na različne institute i biblioteke, društva, za izmjenu i drugo). HN po broju stoju 7 šilingov, a pretplata za ljetu 350 š. Da bi izdavač (HŠtD) mogao pokriti stroške za produkciju HN (glavni urednik, dopisniki, slagarica, sekretarica,

ocjena drugih - ocjena drugih - ocjena drugih

o jeziku

Pogriške ke se u Hrvatski novina gustokrat ponavljaju su krivo hasnovani aspekti i pred svim tipkarske falinge. HN su pisane na gradišćanskohrvatskom standardu, na visokom jezičnom nivou. Čudaputi je tekst obogaćen jezičnimi varijantami. HN hasnuju i riči i fraze južnoga standarda (zbog manjkanja gradišćanskohrvatskih riči). Koč-toč su te riči ili fraze adaptirane na gradišćanskohrvatsku normu. To je kontradikcija općoj tendenciji u HN, naime da se - kade je to moguće - približavaju južnomu standardu. Gusto se pojavljaju članki na južnom standardu. Stil je informativan, ponekad jako slikovit, provokativan ili malo agresivan (komentari i štíteljska pisma). Pozitivno istaknuti se moraju hasnovanje akrostiha i drugih jezičnih poentov (igre riči itd.). Opći utisak: HN imaju zbog relativno profesionalnoga načina pisanja velik kontinuitet u jeziku i stilu. Uredništvo ima solidno jezično znanje, ponekad se ali vidi u novina, da je pišu i produciraju pod vrímenskim pritiskom.

o layoutu

U pogledu na layout broju HN med naša bolja izdanja. Pozitivno je veliki broj fotografijov. Pred svim standardne strani su dobro izdželane (1 do 3, vjerska stran, omladinska stran). Ostale strani su ponekad slabo strukturirane. Pred svim "domaći glasi", roman i sport bi mogli biti čuda bolji. Kod domaćih glasov bi bilo bolje pisati kratke reportaže o "naši ljudi", a ne izvatke iz matičnoga ureda. Novine su preveć nabite, preveć je modificiranih pisam, a premalo "zraka".

fotoslog, fotografije, stanarina itd.) bi HN morale biti znatno draže i stati prilično 20 š. po broju i već. Diferenciju moraju pokrivati različite subvencije, inzerati i dari. Da ta diferencija u trenutku nije pokrivena, kažu črljene brojke, ke piše HŠtD kot izdavač HN. HN zapravo nimaju konkurenciju na medijskom sektoru GH. Druge novine i periodiki imaju drugi nalog i drugu nakanu. Pokidob neki društveni listi ishadjaju samo nekoliko puti u ljetu, se u nji dostkrat još jednoč potvrđuje i rastrese to, o čem se je jur bilo pisalo u HN. Tako to nije nikakova konkurencija, nego dopuna. U tom smislu se more govoriti još i o dobroj i plodnoj suradnji med različnimi uredničtvi, a HN čedu biti i nadalje pripravne na pripomoć ukoliko to dozvoljavaju mogućnosti uredništva i opreme.

Dopisništvo je jedan od do sada još neriješenih pitanj, ne samo za HN, nego za novinarstvo GH uopće. Tomu je u prvom redu kriva manjkava (jezična) izobrazba Hrvatov na materinskom jeziku, a dijelom i (hrvatska) nepismenost potencijalnih dopisnikov i suradnikov. Problem za HN se otvara onda, ako sposobni i skušeni dopisniki idu drugomu mediju, npr. Hrvatskoj redakcije ORF-Studija Gradišće, ar HN nisu u stanju plaćati pošten honorar.

Tehničku opremu, to znači kompjutorizaciju tehničkoga dugovanja u uredničtvu, bi tribao čim prlje upeljati odn. modernizirati. Momentano glavno uredništvo HN djela na novom konceptu za HN, u kom je predvidjeno uključiti Hrvate ne samo na rubu dijaspore nego i novo hrvatsko iseljeničtvo u Austriji. Novi koncept bazira i na kompjutorizaciji produkcije HN, na temelju suvrimenoga stava u toj branši.

Štampanje HN na recikliranom papiru je u principu moguće, ali to bi imalo negativne posljedice za kvalitetu slikov u novina. Na primjeru drugih gradišćanskih tajednikov (BVZ i BF) vidimo, da su slike jako čemerno reproducirane zbog kvalitete papira. Čim teži i bijeliji je papir dotičnih novin, tim bolje se daju reproducirati i rastrati fotografije - a tim su novine na svaki način atraktivnije za štitelje. Rješenje -na kakovom papiru su sada štampana HN - se čini prihvatljivim i za one, ki su za obrambu prirode.

G * L * A * S * N * O * V * I * R

Prva slika:

Mladi Gradišćanski Hrvat. Naglašavam rič gradišćanski. Ta rič naime stoji kot sinonim za neznanje o povijesti hrvatskoga naroda, za neznanje o hrvatskoj povijesti i kulturi. Ta mladi človik, ta mladi gradišćanski Hrvat govori hrvatski jezik. Da li misli još po hrvatsku? Škola i školovanje ga je otudjilo od hrvatskoga stabla. Germanski rodi i plemići kot i nimški gradi i gradići, nimška kultura, nimški pisci, sve je nastalo važnije od hrvatskoga naroda i roda i kulturnoga dobra. Svisno ili nesvisno asimiliranje ga je pretvorilo u nimškoga Hrvata. U Hrvata bez hrvatske pozadine, bez hrvatskoga identeta.

Druga slika:

Mlada Gradišćanska Hrvatica, ka se je školovala u nimški škola se plače. Gleda "Zeit im Bild" i roni suze. Oko srca joj je teško. Ne more gledati kako Hrvati bižu pred srpskimi teroristi, kako napuščaju svoja ognjišća. Vidi paralelu kako su nje praoci iz istih krajev bižali. Ali nisu bižali pred Srbi nego pred Turki. Kapaju joj suze tuge i boli da bespomoćno mora gledati sudbinu hrvatskoga naroda. Najgorje joj je, da ne more pomoći. Ne razumi Austriju i Zapadni svit kako gleda tragediju hrvatskoga naroda, da samo govoru i čekaju a ne priznaju Hrvatsku kot samostalnu državu. S Jugoslavijom se ta mlada Gradišćanska Hrvatica ne more identificirati. Ali s Hrvatskom; to je ča drugačijega.

Treta slika:

Duhovnik, Gradišćanski Hrvat, prodikuje o sanji, ka ga je prebudila iz sna. Sa subtrati iz Hrvatske je do kasno u noć diskutirao o bojni zbivanji u Hrvatskoj. K jutrovu ga u snu trapi mora. Panceri se vozu po njegovom vrtu. Njegov škadanj gori, boji se za svoj žitak. Probudi se.

Četvrta slika:

Mladi potomac Gradišćanskih Hrvatov. Još razumi samo ku tu rič. Ali već se ne čuti kot Hrvat. Otac mu je Nimac, a zrasao je u nimškoj sredini. Emocionalno govori protiv Srbov, protiv terorističkih napadov na hrvatska sela i ljude. Stalno se interesira za zbivanja u Hrvatskoj.

Peta slika.

Mladi Gradišćanski Hrvat se je spomenuo posebnoga broja Novoga glasa, ki je stao u znak 60. obljetnice smrti Mate Meršića Miloradića. U tom broju su otiskane i one Miloradićeve pjesme, ke je pomela cenzura, i ke su stoprv '88. ljeta došli na vidilo. Još jednoč je kanio štati Miloradićeve antisrpske stihe. Čitao je pjesmu SHS¹ i na jednoč je vidio, da je barbarsko ekspanzionističko nastupanje jednoga dijela srpskoga naroda počelo narušivati njegovu liberalnost i potrefilo nacionalne sklice.

¹ SHS, u: Novi glas 3/1988, str. 11, Antisrpski pamflet u poznato grubnom stilu Miloradića. Srbiju naziva med drugim "kloakom Juga i Balkana" i "štalom", a Srbi su "Med svinjari nadsvinjari".

Preporod fašizma

Nacistička ideologija, laži o germanskom nadčloviku, antimanjinsko držanje, mržnja protiv strancev i mnoge druge strašne pojave iz Tretoga Reicha se opet širu kod nas. Interesantna je uloga Slobodnjačke stranke pri tom.

Izreke nje peljačev Haidera i Rautera su ju spravili u političku izolaciju. Da ali Haiderove izreke kot *"Die Österreichische Nation ist eine ideologische Mißgeburt"*, *"Der polnische Präsident Lech Wałęsa ist mehr hoch als breit geworden..."*, *"Kärnten wir dann frei sein, wenn es ein deutsches Land ist..."*, *"Wien ist eine deutsche Stadt..."* i konačno *"Im Dritten Reich haben sie wenigstens eine ordentliche Beschäftigungspolitik zusammengebracht..."* nisu samo kafeckasti lapsusi, kaže mnogo diskutirana rezolucija Gradišćanske slobodnjačke stranke o stranci.

Ovde je cijela stranka jasno rekla, kakovu ideologiju zastupa. Mržnja protiv svega, ča nije germanskoga porijekla je i velika pogibelj za nas Gradišćanske Hrvate.

Poznati politolog sveuč. prof. Anton Pelinka je znanstveno analizirao rezoluciju FP-a o stranci za knjigu: "Am Kärntner Wesen könnte diese Republik genesen. Knjiga je izašla u slovenskoj nakladi Drava u Celovcu.

Im Oktober 1989 verabschiedete die Landesparteileitung der FPÖ Burgenland eine "Resolution zur Ausländerfrage". Diese Stellungnahme wurde in der Öff-

fentlichkeit von der gesamten FPÖ mitgetragen; unabhängig davon, daß diese Resolution der FPÖ Burgenland nicht die einzige Stellungnahme der Freiheitlichen zur

"Ausländerfrage" ist, muß die Resolution als eine offizielle Position der Freiheitlichen gewertet werden. Die Resolution behandelt Ausländer, indem sie diese in drei Gruppen einteilt:

1.) Die "Angehörigen von deutschen Minderheiten". Diese werden von der Resolution gleichsam ausgenommen, denn die Angehörigen solcher deutscher Minderheiten, "vor allem denjenigen (sic!) aus dem Gebiet der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, sehen wir nicht als Asylanten im Sinne dieser Resolution an, sondern als Umsiedler". Der Begriff "Umsiedler" wird in der Bundesrepublik Deutschland, in Übereinstimmung mit dem Bonner Grundgesetz, für Bürger der DDR verwendet, die sich in der Bundesrepublik ansiedeln wollen. Mit dieser Terminologie hat die FPÖ Burgenland eigentlich den terminologischen und verfassungsrechtlichen Anschluß an die Bundesrepublik Deutschland vollzogen - sie übernimmt die umfassenden, alle "Deutschen" einschlie-

Benden Kompetenzansprüche des Bonner Grundgesetzes. Indirekt heißt dies nichts anderes, als Österreich Deutschland zuzurechnen.

2.) Die Ausländer aus europäischen Ländern, die nicht deutsche Minderheiten zugerechnet werden. Diese trifft die ganze Schärfe der Resolution. Von ihnen geht angeblich auch eine besondere Gefahr aus - die "Gefahr aus der massenhaften Einbürgerung von Tschechen, Polen, Ungarn und Rumänen". Daraus leitet die FPÖ sogar die Möglichkeit ab, daß "der Zerfall Österreichs nach dem Muster der Österreichisch-Ungarischen Monarchie" die Folge sein könnte. Außerdem "könnte recht leicht ein Aufbruch von Nachbarstaaten auf große Teile Ostösterreichs konstruiert

werden, eine von außen gesteuerte Minderheit könnte Österreich völlig rehabilitieren". Unabhängig davon, daß Sprache und Inhalt dieser Formulierung teilweise unklar bleiben, soll hier offenkundig angedeutet werden, daß die Einwanderung von Menschen aus den Nachbarstaaten Gebietsansprüche eben dieser Staaten an Österreich nach sich ziehen könnte.

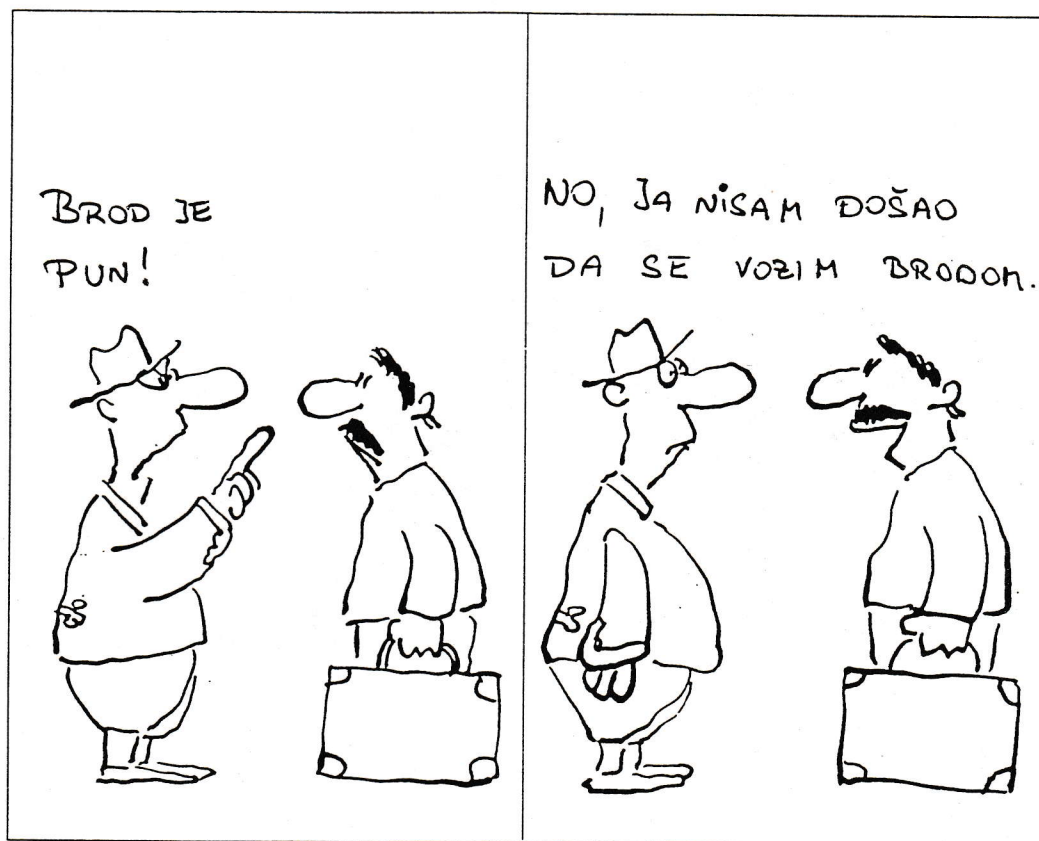
3.) Einwanderer aus Staaten der Dritten Welt. Für diese werden die allgemeinen Tendenzen der Resolution noch zusätzlich verschärft. Ihnen gilt die besondere Strenge der "freiheitlichen" Vor-

stellung von Recht und Ordnung. "Während die Einbürgerung von Angehörigen anderer Kulturkreise, insbesondere aus der Dritten Welt, in der Regel unüberbrückbare Schwierigkeiten auwirft..."

"Die Aufenthaltsbestimmungen für Personen, die außerhalb Europas beheimatet sind, sind neu festzulegen und insbesondere für Staatsbürger aus Krisengebieten streng zu fassen, um das Eindringen des internationalen Ver-

wie den Spionagering und ausländischen Geheimdiensten Tür und Tor geöffnet."

Solche Formulierungen machen deutlich, daß an einem generalisierenden Feindbild "Ausländer" gearbeitet wird. Durch nichts ist belegt, daß die konkret nach Österreich kommenden Ausländer - etwa Rumänen - in irgendeiner Form mit "Spionageringen und ausländischen Geheimdiensten" oder gar mit

brechens und des Terrors zu unterbinden."

Der Zusammenhang zwischen Kriminalität und Ausländern wird jedoch nicht nur für Personen aus der Dritten Welt behauptet. Kriminalität wird generell mit Ausländern in Verbindung gebracht - ohne den geringsten Beleg dafür anzuführen. Schon im ersten Absatz der Resolution heißt es, daß der Zustrom von Ausländern nach Österreich nicht nur "die Grundlagen unserer Identität und Kultur untergraben" würde, sondern auch folgendes bewirkt:

"Insbesondere ist dem Rauschgiftimport und -transit so-

Rauschgiftkriminalität in Verbindung gebracht werden könnten. Durch nichts ist belegt, daß Einwanderer und Flüchtlinge signifikant die Kriminalität in Österreich beeinflussen würden. Solche Behauptungen, die offenkundig völlig unkritisch auch die Kriminalität von Touristen den Einwanderern und Flüchtlingen zurechnet, unterstreicht die generelle Tendenz der Resolution.

Ein weiteres Feindbild sind diejenigen, die dem Schüren der Fremdenfeindlichkeit kritisch gegenüberstehen. Hier heißt es in der Resolution, daß "bestimmte Kreise" etwas behaupten würden, daß

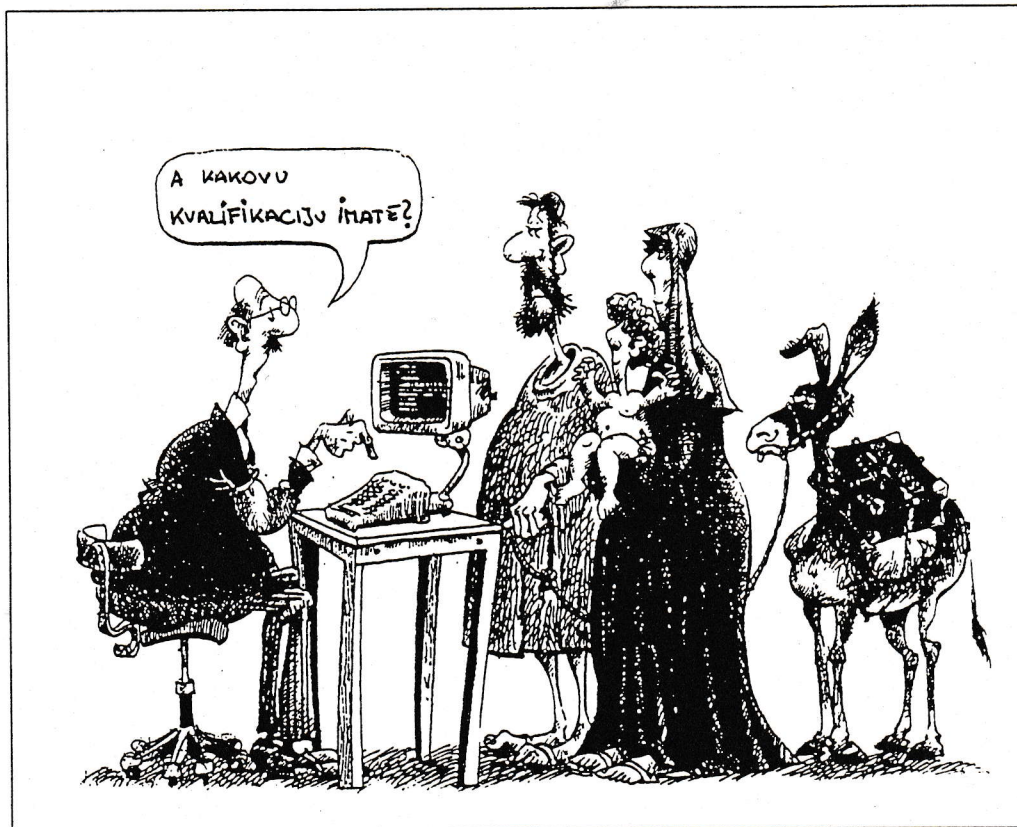
“diese Kreise” etwas übersehen würden usw. In einer der Resolution begleitenden Aussendung des Freiheitlichen Landesparteiobmannes Wolfgang Rauter werden diese “Kreise” ein wenig genauer, wenn auch wiederum ohne konkrete Angaben, als “ultralinke Kreise der Linksalternativen und

nale, letztendlich sogar auf den Anschluß an Deutschland hinauslaufende Tenor der Resolution ist in keiner Weise Bestandteil der Bestimmungen in der Schweiz. Daß von den - unerwünschten - Ausländern die “Angehörigen von deutschen Minderheiten” ausgenommen werden, daß diese über-

schon als still an Deutschland angeschlossen betrachtet wird.

Noch einige Aspekte in der Resolution der FPÖ Burgenland sind auffallend:

- Die Resolution arbeitet mit den Begriffen “Monopolkapital und Hochfinanz”, die sehr an billigen Arbeitskräften interessiert wären. Dieses Interesse würde auf “eine verbrämte, moderne Sklavenwirtschaft” abzielen, und letzteres würden die Freiheitlichen “als unwürdig und unmoralisch zutiefst” ablehnen. Diese geradezu radikalsozialistisch anmutende Terminologie steht in der Tradition des Verbalsozialismus der NSDAP - es fehlt nur das Attribut “Jüdisch”. Die Vermutung ist wohl berechtigt,

der SPÖ” umschrieben. Diese Kreise seien “von einer Ahnungslosigkeit sondergleichen getragen”. Diese Linksgruppierungen wüßten offenbar nicht, daß “in der Schweiz bereits seit Jahrzehnten diese Praxis (wie von der FPÖ gefordert) mit großem Erfolg gehandhabt werde und man die Schweiz sicherlich nicht als faschistoid bezeichnen könne”. Der Hinweis auf die Schweiz ist ebenso interessant wie entlarvend. Auch in der Resolution selbst wird die Schweiz bemüht: “Wir verweisen vor allem auf die einschlägigen Bestimmungen in der Schweiz, die in vielen Bereichen über unsere Vorstellungen hinausgehen.”

Wie auch immer diese Bestimmungen in der Schweiz aussehen mögen - der deutschnatio-

haupt nicht als Ausländer im Sinne der Resolution gelten, sondern als “Umsiedler” im Sinne des Bonner Grundgesetzes, ist den Intentionen der Schweiz vollständig entgegengesetzt. Indem die FPÖ Burgenland diesen Aspekt des Schweizer Vorbildes vermeidet, wird besonders klar, worauf es ihr ankommt: Ausländer sind solche, die nicht im Sinne der FPÖ “deutsch” sind. Die Bemühungen um die österreichische Identität sind somit für die FPÖ Bemühungen um die deutsche Identität Österreichs. Und zu diesen Bemühungen zählt auch, daß Begrifflichkeit und Konzeption der Bestimmungen der Bundesrepublik Deutschland vollständig auf Österreich übertragbar werden - daß also Österreich letztendlich

daß alle, auf die es der FPÖ Burgenland ankommt, dieses Attribut für sich ergänzen werden.

- Die Resolution spricht von einer möglichen “krassen Diskriminierung der ansässigen Mehrheit”, eine Diskriminierung gegen die sogar der “Geist unserer Verfassung” bemüht wird. Zwar wird nicht genau gesagt, was mit diesem Geist der Verfassung gemeint ist - die Diskriminierung wird jedoch in dem “Ansinnen” gesehen, “bei der Bestimmung von Mindestschüleranzahl von Klassen Ausländerkinder doppelt zu zählen”. Mit anderen Worten: Jede Förderung einer (ethnischen) Minderheit wird von der FPÖ als Diskriminierung der Mehrheit angesehen. Da aber jeder Schutz einer ethnischen Minderheit, ein-

schließlich der etwa in Südtirol praktizierten Regeln, einer Förderung eben dieser Minderheit miteinschließt, da Minderheitenschutz, eben mehr ist als bloße Toleranz und Gleichbehandlung, wendet sich die FPÖ mit ihrer Polemik gegen jede sinnvolle Form eines Minderheitenschutzes.

- In einer konkreten Forderung der Resolution heißt es: "Asylanten und Ausländer, die österreichisches Recht verletzen, sind nach ihrer Aburteilung bzw. unverzüglich in ihre Heimat abzuschicken." Zunächst: Das "bzw." ist verräterisch - also sollen "Asylanten und Ausländer" auch schon vor ihrer Aburteilung abgeschoben werden können. Und hier werden ausdrücklich auch Asylanten in die allgemeine Ausländerpolemik miteinbezogen. Wenn also Menschen, die auch nach allgemein geltenden Vorstellungen Flüchtlinge im Sinne der Genfer Konvention sind, mit dem österreichischen Strafrecht in Konflikt kommen, dann müßten sie - wenn die FPÖ das Sagen hat - in ihre Heimat abgeschoben werden, aus der sie aus politischen Gründen geflohen sind. Die Bilder, die man mit dieser völkerrechtswidrigen Forderung verbindet, sind eindeutig: Flüchtlinge aus dem nationalsozialistischen Deutschland, die an die Gestapo ausgeliefert werden; Flüchtlinge aus dem fundamentalistischen Iran, die eben dorthin abgeschoben werden...

- Daß die Resolution auch ganz klar "kein Wahlrecht für Ausländer!" fordert, verwundert nicht. Hier ist die FPÖ durchaus auf der Linie, die auch die beiden Großparteien einschlagen. Daß die FPÖ auch gewisse Erschwerungen bei der Verleihung der Staatsbürgerschaft vorsieht und auch eine bedingte Erteilung derselben fordert, ist ebenfalls nicht allzu weit vom herrschenden Zeitgeist entfernt.

Und das wirft die Frage auf: Inwieweit ist die FPÖ mit ihren

Positionen zur "Ausländerfrage" rechtsextrem? Inwieweit ist sie, wenn auch da und dort übertreibend, auf dem herrschenden Zeitgeist reitend?

F a ß t man den Begriff "rechtsextrem" jedoch inhaltlich auf, so ist die Resolution zur Ausländerfrage ganz eindeutig als ein Dokument des Rechtsextremismus zu bezeichnen. Der wichtigste rechtsextreme Gehalt dieser Resolution ist, daß Menschen nach ihrer Abstammung unterschiedlich bewertet und mit unterschiedlichen Rechten ausgestattet werden - je nach dem, ob sie "deutsch", "europäisch" oder eben sonstwie (färbig?) sind. "Deutsche" sind höchst willkommen - andere Europäer überhaupt nicht, und Menschen aus der Dritten Welt sind von vornherein, weil automatisch mit dem "Eindringen des internationalen Verbrechens und des Terrors" in Verbindung gebracht, zum Abschaum erklärt.

Die "Resolution zur Ausländerfrage" betrifft eigentlich nicht die "Ausländerfrage". Es ist eine Resolution zur Demokratiefrage, zur Demokratiequalität der FPÖ, zur Demokratiequalität der Republik Österreich.

Sveučilišni profesor
dr. Anton Pelinka

Benutzte Quelle: Freiheitlicher Pressedienst, Folge 333/89 vom 24. Oktober 1989, sowie die beigelegte "Resolution zur Ausländerfrage".

Gero Fischer / Peter Gstettner (Hg.)

„Am Kärntner Wesen
könnte diese Republik
genesen“

An den rechten Rand Europas:
Jörg Haider's „Erneuerungspolitik“

"Am Kärntner Wesen könnte diese
Republik genesen"
Gero Fischer/Peter Gstettner (Hg.)
broširano, 144 str., 8. 148.-
ISBN 385435-119-4

Siebenbürger Sachsen

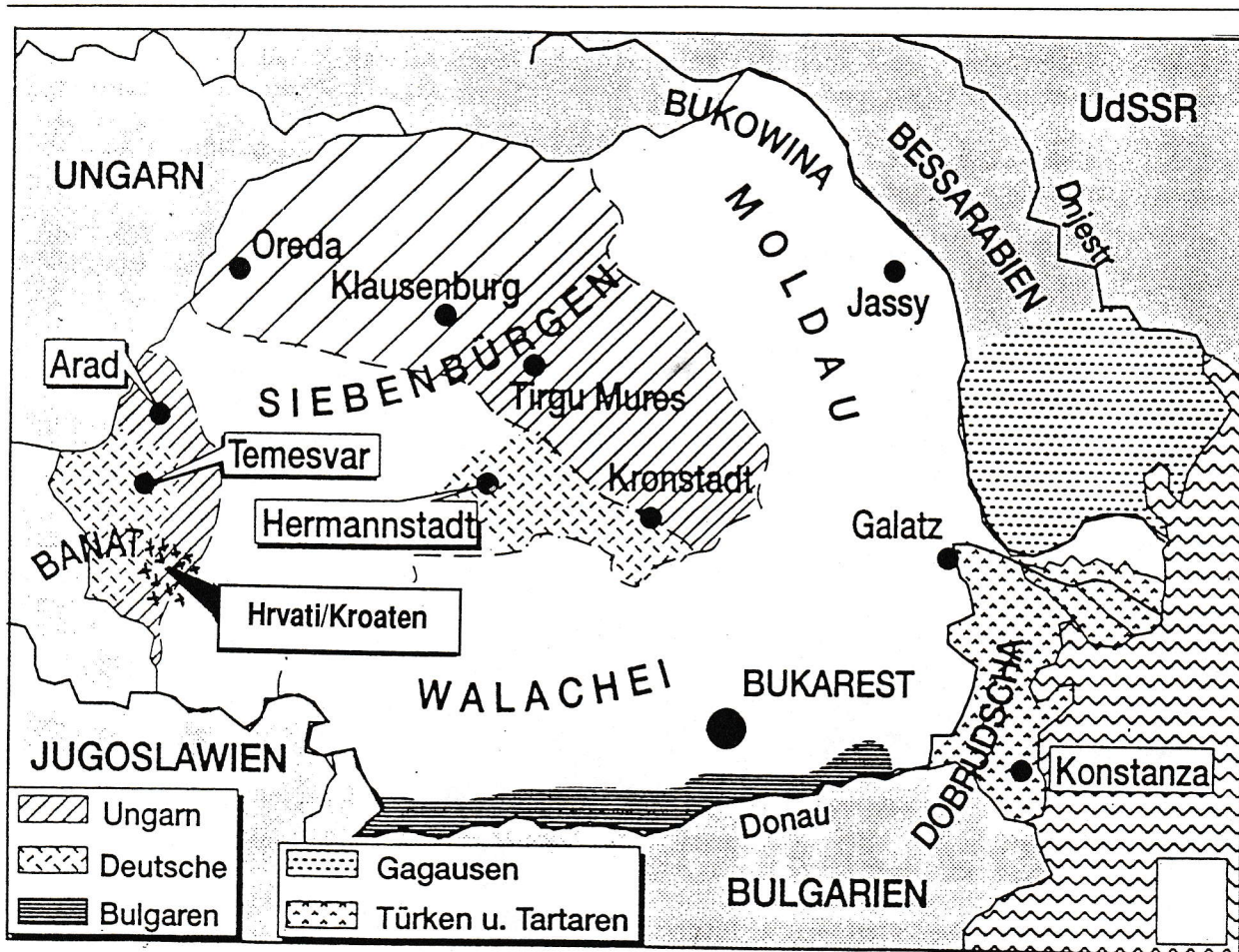
Siebenbürgen ist geographisch, klimatisch und kulturell ein Teil Südost, respektive Mitteleuropas und liegt, von geopolitischer Sicht her, am Schnittpunkt, sowohl zwischen Ost und West als auch zwischen Nord und Süd. In seiner wechselvollen Geschichte, war Transsylvanien, wie Siebenbürgen ebenfalls genannt wird, oft Kampfplatz

kriegerischer Auseinandersetzungen, wobei darauf hingewiesen werden muß, daß dieser Landstrich seit jeher von Menschen verschiedener Volkszugehörigkeit, Religion und auch ungleicher sozialer Lage bewohnt wurde. Nach den Angaben der letzten offiziellen, ausgewerteten Volkszählung Rumäniens (1977), sind zwei Drittel der Bevölke-

rung Rumänen, am zweitstärksten sind die Ungarn, welchen die Szekler folgen. (Am Ende des 19. Jahrhunderts lag ihr Anteil noch bei 10% der Bevölkerung, 1941 wurden noch amtlich 248.000 deutsche Volkszugehörige in Siebenbürgen registriert, während 1977 bloß nur noch 171.000, das sind etwa 4 %, gezählt wurden. 1991 rechnen wir noch mit schätzungsweise 50 000 Sachsen in Siebenbürgen.)

Die "Sachsen", in Siebenbürgen, im 12. und 13. Jahrhundert von den damaligen ungarischen Königen angesiedelt, kamen als "hospites" und hatten als solche besondere Freiheiten und Rechte zugesichert. (siehe den "Goldenen Freibrief" der Siebenbürger Sachsen des Jahres 1224) Sie entwickelten hier eine eigenständige Kultur aufgrund der alten, aus dem Stammland mitgebrachten Traditionen. Diese Kultur wurde aber weitgehend von den geschichtlichen Ereignissen, von den sozialen, politischen und militärischen Strukturen des mittelalterlichen Transsylvaniens mitgeformt. Im Gesamtbild der materiellen und geistlichen Entwicklung Siebenbürgens bildete die deutsche Bevölkerung jahr-

hundertlang einen bedeutenden zivilisatorischen Faktor.

Nachdem die sächsischen Gemeinden auf dem Königsboden gegründet waren, brachten schon das 14. und 15. Jahrhundert für die Siebenbürger Sachsen eine Zeit der wirtschaftlichen Blüte und des Aufschwungs; auch wenn immer wieder Tataren und Türken das Land verwüsteten. Hermannstadt, Kronstadt, Bistritz, Schäßburg, Mühlbach und Mediasch entwickelten sich zu Städten in denen Gewerbe, Handel, ein eigenes Kulturleben und ein eigenständiges Schulwesen aufblühten.

Das hochentwickelte deutsche Zunftwesen in den Städten Siebenbürgens beweisen auch folgende Zahlen, die für die Stadt Hermannstadt des 14. Jahrhunderts gültig sind: 19 Zünfte mit 23 Gewerbearten; wobei es interessant wäre, ein Vergleich mit einer anderen Stadt zu machen, zum Beispiel Augsburg: hier gab es bloß 16 Zünfte mit 20 Gewerben!

Um gegen unvermutete Überfälle der Türken gewappnet zu sein, errichteten die Sachsen ihre Kirchenburgen; die Kirchen wurden mit einer oder mehreren Mauern und Schutztürmen umge-

ben und die Kirche selbst als Burg umgebaut. Trotzdem gelang es den mordenden Türkenscharen immer wieder ganze Gebiete zu verwüsten. Dörfer wie Weißenkirchen bei Reußmarkt, Wolkersdorf, Sächsisch-Erkes u. a. blieben jahrzehntelang öde. Und da die Sachsen oftmals bis auf ein paar getötet oder verschleppt wurden, waren die neuen

Bewohner dieser entvölkerten Dörfer Rumänen, die in den versteckten Gebirgsdörfern geringere Verluste hatten.

Nach der Schlacht bei Mohacs (1526) wo das Heer Ludwigs II. vernichtend geschlagen wurde, war Ungarn den Türken schutzlos ausgeliefert. Ungarn zerbrach und Siebenbürgen mußte die türkische Oberhoheit aner-

kennen. Die Türken sahen in Transsylvanien einen Pufferstaat zwischen dem Osmanischen Reich und Habsburg, und mischten sich nicht in die inneren Angelegenheiten des Fürstentums Siebenbürgen; um 1687-1691 kam es dann schließlich voll unter habsburgische Herrschaft.

Ein wichtiges Kapitel der Geschichte der Deutschen aus Rumänien umfaßt die Reformation im Sachsenland. Die Lehre Martin Luthers fand hier einen günstigen Boden. Den entscheidenden Schritt vollzog der Humanist **Johannes Honterus** (1498-1549), in dessen Buchdruckerei auch die ersten Bücher in rumänischer

Sprache erschienen. Von größter Bedeutung für das Zusammenleben mit den anderen Nationalitäten in Siebenbürgen war der Beschluß des Landtages zu Thorenburg (1557) "daß jeder den Glauben behalten könne, den er wolle, mit neuen und alten gottesdienstlichen Gebräuchen und in Sachen des Glaubens ihrem Gutdünken überlassen, daß geschehe was ihnen beliebt, jedoch ohne Beleidigung irgendjemandes..."

Damit wurde erstmals in Europa der Grundsatz der religiösen Toleranz ausgesprochen - und auch konsequent bis in die Gegenwart durchgehalten. Neben dem katholischen galten auch die evangelische-reformierte und auch

die unitarische Kirche als anerkannte, selbst die griechisch-orthodoxe Kirche der Rumänen war toleriert.

Von der evangelischen Kirche wurden auch die Schulen der Sachsen getragen (bis 1948). Und da in Siebenbürgen keine Universität bestand, beendeten Studierende ihre Ausbildung im Mutterland. Dadurch blieben die Sachsen weiterhin mit allen wichtigen kulturellen Strömungen des Westens eng verbunden.

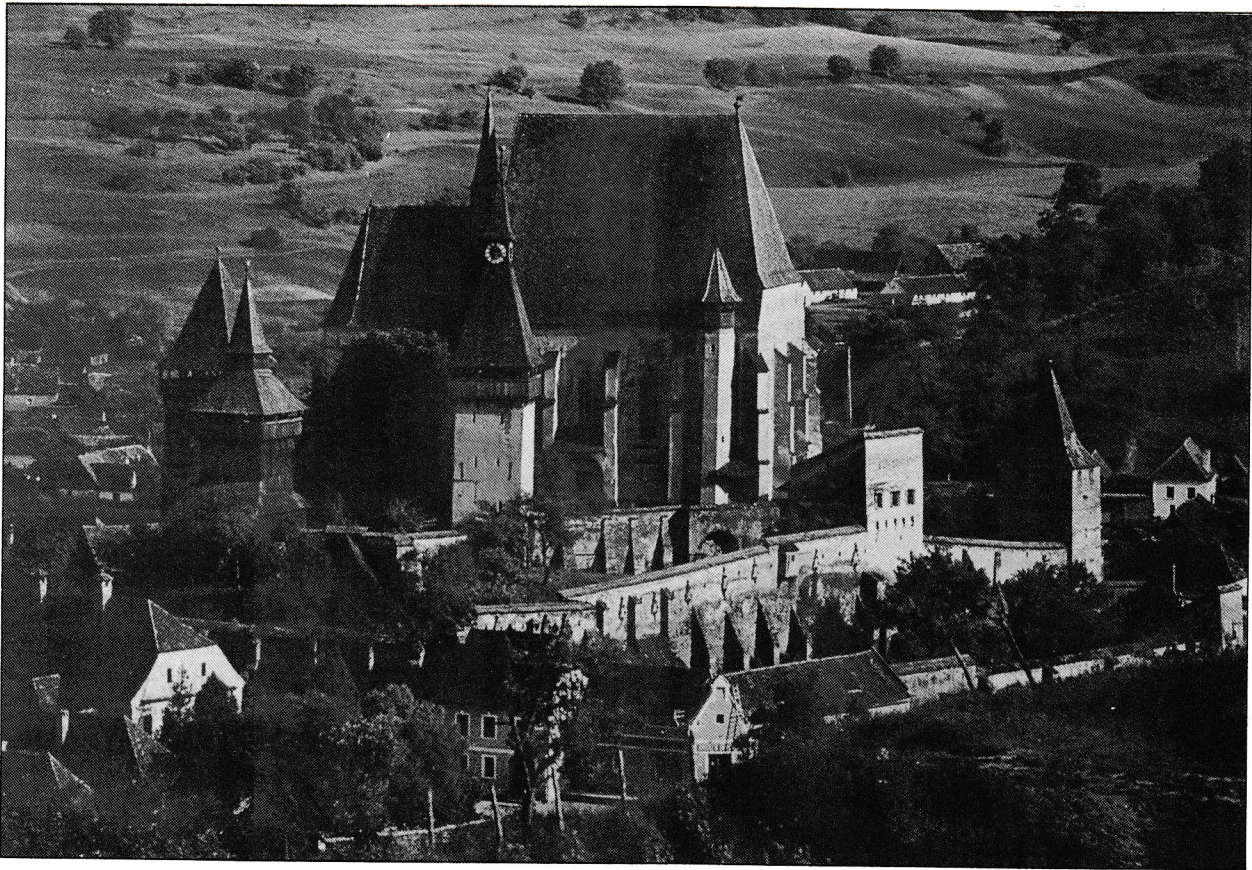
Nach der Schlacht um Wien im Jahre 1683 begann die Offensive der Habsburger, wobei auch der Siebenbürgische Landtag das Land dem Kaiser Leopold I. unterstellte. Dieser bekräftigte durch das Leopoldinische Diplom (1691) die sächsischen Autonomierechte, was zu Spannungen mit den Ungarn führte. Der ungarische Adel verweigerte die Anerkennung, das sächsische Freitum mußte sich fortan mühsam behaupten.

Kaiser Karl VI (1711-1740) verordnete in seinen gegenreformatorischen Eingriffen die zwangsweise Umsiedlung der evangelischen "Landler" aus Oberösterreich nach Siebenbürgen. Sie wurden in den Gemeinden Großau, Großpold und Neppendorf angesiedelt.

Die Einführung der deutschen Amtssprache zur Zeit des Kaisers Joseph II. hatte in Siebenbürgen immer stärker werdenden ungarischen Nationalismus zur Folge. Dazu kam noch für die Sachsen der Schock, der durch die Aufhebung der Ständischen Verfassung und der Nationsuniversität ausgelöst wurde. Diese Faktoren stellten ihre jahrhundertalte Autonomie in Frage und brachte die Sachsen zum ersten Mal in die Situation, nur noch eine eigene ethnische und konfessionelle Gruppe zu sein. Deshalb darf es nicht verwundern, wenn die Märzrevolution des Jahres 1848, nachdem sie nach Siebenbürgen übergriff, eine eigenartige Mischung sozialer Anliegen mit nationalistischen Forderungen verband. Nachdem im Mai 1848 die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn proklamiert wurde, kam es zum Bürgerkrieg. Wegen der chauvinistischen Forderungen der ungarischen Revolutionäre kämpften die Sachsen auf der kaiserlichen Seite.

Die überragende sächsische Persönlichkeit der Revolution ist der

Meschener Pfarrer Stephen Ludwig Roth (1796-1849). In seinem "Sprachkampf in Siebenbürgen" nimmt er gegen den ungarischen Nationalismus Stellung, wobei er darauf hinweist, daß ein friedliches Miteinander aller Landesbewohner Siebenbürgens notwendig sei. Kurz vor seiner Hinrichtung schrieb er noch: "Mit meiner Nation habe ich es wohl gemeint, ohne es mit den anderen National übel gemeint zu haben..."

Die Sachsen hatten die Zeichen der Zeit erkannt.

Bereits am 3. April 1848 hatte die Nationaluniversität die volle nationale Gleichberechtigung der Rumänen auf dem Königsboden beschlossen. Und am 5. Jänner 1865 erließ der Landtag das Gesetz über die gleichberechtigte, öffentliche Verwendung der drei Landessprachen: Magyarisch, Rumänisch, Deutsch.

Doch schon nach kurzer Zeit waren die vielversprechenden Anfänge hinfällig: Österreich mußte nach dem verlorenen Krieg gegen Preußen 1867 in den "Ausgleich" einwilligen und die östlichen Gebiete - mit Siebenbürgen, an Ungarn abtreten. Es entsteht die Doppelmonarchie Österreich-Ungarn.

1876 verfügt die Budapester Re-

gierung, im Zuge ihrer Magyarisierungspolitik die endgültige Auflösung des Königsbodens und der Nationsuniversität, sowie das "erlöschen" der sächsischen Nation. Die Sachsen verlieren dadurch den größten Teil ihres Kollektivvermögens und sinken auf den diskriminierenden Status einer nationalen Minderheit ab.

Dieser extreme ungarische Nationalismus führte unter den Minderheiten zu entsprechenden Gegenreaktionen. Sie kämpften nicht nur im ungarischen Reichstag gegen die Magyarisierung, sondern begannen selbst nationalistischer zu denken. Sie sahen die Lösung ihrer nationalen Probleme nicht mehr in einem eigenen Staat. Die Rumänen in Siebenbürgen hingegen sahen immer mehr die Vereinigung mit dem Königreich Rumänien als einzige Lösung.

Nach dem Zusammenbruch der Mittelmächte im Dezember 1918 kommt Siebenbürgen unter rumänische Herrschaft. Den nationalen Minderheiten wurde eine Autonomie und weitgehende Berücksichtigung ihrer Belange in den Klausenburger Beschlüssen der Nationalversammlung versprochen. Aber auch international schlossen die Siegermächte im Interesse der vielen

neuen ethnischen Minderheiten, Minderheit-Schutzverträge ab, mit: Jugoslawien, Österreich, Polen, Rumänien und Tschechoslowakei. Dennoch kam es immer wieder zu einem Rumänisierungsdruck seitens der Bukarester Regierung, was als Folge hatte, daß die sächsischen Abgeordneten konsequent die rumänische Verfassung des Jahres 1923 ablehnten. Die "Minderheitler" wurden aus den Behörden und Magistraten verdrängt, durch "Regatler" ersetzt. Den Höhepunkt chauvinistischer Bestrebungen bildete ein Gesetzesentwurf, wonach im Gewerbe und Industrie ein Mindestanteil von Blutsrumänen beschäftigt werden sollte. Dieser "Numerus Valachicus" wurde allerdings auf Einspruch des Völkerbundes fallengelassen (1937).

Diese, sowie interne Richtungskämpfe und Rivalitäten treiben 1940 die deutsche Volksgruppe in die Arme Berlins. Diesmal wird Bukarest von der Reichsregierung zu staatlichen Schutzgarantie genötigt.

Der Frontwechsel Rumäniens, August 1944, stürzt die Siebenbürger Sachsen in eine Katastrophe: Kriegsgefangenschaft, Deportation in die UdSSR, Evakuierung, Totalenteignung des agrarischen, gewerblichen und indu-

striellen, sowie auch kulturellen und schulischen Vermögens. Zu der politischen Notlage kommt dann auch die wirtschaftliche Misere hinzu. Dazu gesellen sich noch die Elemente der kommunistischen Herrschaft: berufliche und soziale Umschichtung, forcierte Industrialisierung und Urbanisierung, Entnationalisierung.

Die Deutschen aus dem "sozialistischen Rumänien" unter der "weisen Führung der r.k.p." erlebten täglich eine Überfremdung durch Zuwanderer aus anderen Landesteilen, Verschweigung und Verfälschung der eigenen Vergangenheit - was als Folge hatte, daß man sich in seiner eigenen Heimat als Fremder fühlte. Dazu kam noch, daß ein Teil der Kriegsteilnehmer gegen ihren Willen nach Deutschland gebracht wurde, was viele Familien zerissen hat. Diese schwerwiegenden Nachkriegsprobleme, gepaart mit den Leiden der Sachsen unter der kommunistischen Herrschaft, haben zu einem nie dage-

wesenen Aussiedlungsprozess geführt. (Die höchste Zahl an deutschsprachigen Aussiedlern wurde im Jahr 1948 mit fast 16.600 Personen erreicht. Auch erwähnenswert ist die Tatsache, daß die Bundesrepublik Deutschland, gemäß einem Abkommen zwischen Bundeskanzler Schmidt und Diktator Ceausescu im Januar 1978 die Zahl von 10.000 Aussiedler im Jahr ausgehandelt hat, wobei ein Kopfgeld von bis zu 8.000 DM pro Sachse ausbezahlt wurde)

Ausgelöst durch die Perestroika Gorbatschows, brachte das Jahr 1989 in allen mitteleuropäischen Ländern unerwartete Umwälzungen. Doch zum Unterschied zu den anderen Ländern, verlief der Sturz des rumänischen Diktators Ceausescu blutig. Zwischen den Opfern befinden sich mehrerer Rumänenendeutsche, wie die Hermannstädter Wener Almen, Reinhard Wilhelm Hienz, Hans Werner Lutsch, u. a.

Die neue Regierung Rumäniens, die "Front der nationalen Rettung" be-

kannte sich bereits in ihren ersten Grundsatzklärungen zur "Achtung der Rechte und Freiheiten der nationalen Minderheiten und Sicherung ihrer völligen Rechtsgleichheit mit den Rumänen" und zur "Vollständigen Achtung der Menschenrechte und Freiheiten einschließlich der Freizügigkeit zur Rückkehr.

Am 27. Dezember 1989, in Hermannstadt schoß man noch, konstituierte sich das "Demokratische Forum der Deutschen aus Hermannstadt", einige Tage später das "Demokratische Forum der Rumänendeutschen", die Deklarationen verabschiedeten.

Das "Forum" hat sich als Ziel gesetzt, die Interessen der deutschen Minderheit wahrzunehmen und zu vertreten, sich für seine Mitglieder im Bereich des Politischen, Ökonomischen und Sozialen einzusetzen. Trotzdem fühlten sich viele vom Demokratischen Forum der Deutschen nicht vertreten und wanderten aus. (Aussiedlerzahlen: 1989: 23.287 und 1990: 82.025)

Die Frage des WARUM? kann nicht allein durch die katastrophale Lage in der rumänischen Wirtschaft erklärt werden. Tatsache ist, daß man den derzeit Regierenden (Front der Nationalen Rettung mit Altkommunist Ion Illiescu als Staatspräsident und Petre Roman als Ministerpräsident) mit tiefen Mißtrauen begegnet. Man befürchtet, daß man als Angehöriger einer Minderheit erneut diskriminiert wird. Dieses Mißtrauen wird durch die neue nationalistischen Welle verstärkt. Man sehe nur zum Beispiel was in Tigru Mures am 19. und 20. März 1990 an nationalistischen Pogromen passiert ist, welche Ziele die "Vatra Romanesca" verfolgt oder aber welche nationalistischen Publikationen wie die "Romania Nara" immer größere Verbreitung finden. Das Nichtannehmen der versprochenen Minderheitenschutzgesetze im Parlament verunsichert die Leute noch mehr. Dazu kommt noch die Überfremdung der Städte und Dörfer durch Zugewanderte aus der Moldau und der Walachei, sowie durch Zigeuner. All dies führt dazu, daß man sich in der eigenen Heimat als Fremder fühlt.

Ein anderer Grund weshalb viele unserer Landsleute es vorziehen zu gehen, ist in der Geschichte der Sachsen verankert. Bis 1876 hatten sie eine Teil-

lautonomie und bis 1944 eine Kulturautonomie, also gewisse Gruppenrechte, die über die formale Gleichberechtigung hinausgingen. Die jetzige Regierung scheint aber keinesfalls geneigt uns solche Rechte einzuräumen, die unsere Überlebenschancen mehrten würden.

Heute ist ein Schneeballeffekt eingetreten: durch die massive Auswanderung (hauptsächlich der Jungen) verliert man immer mehr Verwandte, Nachbarn und Freunde. Kindergärten und Schulen mit deutscher Unterrichtssprache gehen ein, weil die Mindestzahlen unterschritten werden.

Aus Kirchengemeinden mit eigenem Pfarrer werden Tochtergemeinden und schließlich Diasporagemeinden; Chöre, Blaskapellen, Spielgruppen werden aufgelöst, deutschsprachige Presse und Publikationen verlieren ihre Leser und gehen ohne Subventionen unter. Dazu gesellt sich die katastrophale Lage im finanziellen und wirtschaftlichen Bereich!

Die Entscheidung über Bleiben oder gehen kann uns niemand abnehmen, sie wird selten leichtfertig getroffen. Was erwartet unsere Landsleute,

die von dem Recht, seinen Wohnort selbst zu bestimmen, gebrauch machen und auswandern?

Befragungen haben ergeben, daß sie nicht den Verlockungen des "Goldenen Westens" erliegen, sondern eher andere Gründe angegeben werden. Vor allem will man als Deutscher unter Menschen gleicher Sprache und des gleichen Kulturkreises leben und nicht das Gefühl haben, wie Fremde in der eigenen Heimat geduldet zu sein. Ebenso wünscht man in einem Rechtsstaat zu Hause zu sein, in dem gleiches Recht für alle gilt, in dem die Freiheit des Einzelnen geachtet wird und in dem jeder sein Leben nach eigenen Vorstellungen gestalten kann.

Dies sind die Faktoren, die zu dem Massensexodus der Sachsen seit 1944 geführt haben. Heute lebt schon die Mehrheit der Siebenbürger Sachsen außerhalb Rumäniens.

Beginnt mit der letzten starken Rückwanderung - 1977 bis 1990 sind schon 195.000 Rumänendeutsche ausgewandert - das Schlußkapitel der Geschichte der Siebenbürger Sachsen? Oder kann man noch etwas retten?

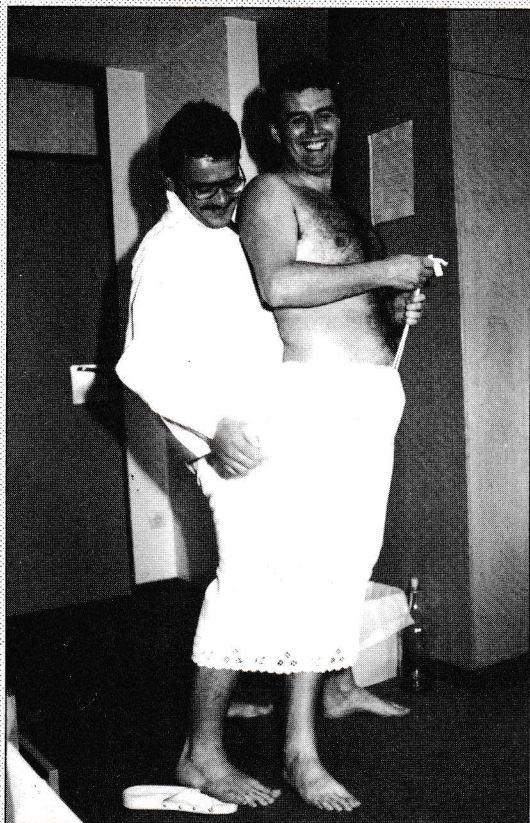
Ich glaube, daß das Entscheidende ist, der rumänischen Regierung klarzulegen, daß man nicht den Minderheiten den Willen der Mehrheit aufzwingen soll. Minderheiten können dem Gemeinwohl und der Gesamtheit am besten dienen, wenn ihnen über eine formale Gleichberechtigung hinaus ein Freiraum zur Entwicklung belassen wird. Die Siebenbürger Sachsen sind aber in Zukunft nicht nur auf das Verständnis und die Hilfe des rumänischen Staates, dessen Staatsbürger sie sind, angewiesen.

Sie benötigen die ideelle und materielle Unterstützung Deutschlands und Österreichs, als auch die Unterstützung der in diesen Ländern lebenden Sachsen und ihrer Organisationen. Es ergibt sich die Aufgabe, einerseits dazu beizutragen, daß die Aussiedlungswilligen ihre Absicht verwirklichen können, andererseits aber auch alles zu tun, um den Verbleibenden in einer äußerst schwierigen Lage ihr Los so gut es geht zu erleichtern.

Prof. Adrian Weber
Hermannstadt, März 1991

Nova koreografija Kolo-Slavuja

slika: franjo šunjf

BEČ - Folklorni ansambl KOLO-SLAVUJ je poznat zbog svoje peljajuće uloge pri istraživanju folkloru i koreografiranju narodnih tancev.

Nekim članom je to sada premalo, dosadno i konzervativno. Na privatnu inicijativu kanu dati hrvatskomu folkloru nove impulze i stvoriti novi, moderniji stil, da bi privukli još već turistov u Gradišće.

Na slici: Prva proba novokreirane nošnje za futuristički folklor Gradišćanskih Hrvatov.

Elfrida Krizmanić,

poslanica Socijaldemokratov u Parlament i po vlašći riči "asimilirana Hrvatica", je protiv toga da manjine u Gradišću dostanu podupiranje od 6 mil. šilingov.

Parlament je naime zaključio, da će Gradišće kot dar za 70. rođendan dostati 40 mil. šilingov, a Zeleni su na inicijativu Terezije Stoišić potribovali, da bude od te svote 15%, ada 6 mil, rezervirano za manjine u Gradišću, ki bi bili ti pineze jako potribno.

Pri glasovanju je Parlament s glasi SP-a, VP-a i FP-a odbio ta predlog Terezije Stoišić. Elfrida Krizmanić je demonstrativno ostala sidity i je tako dokazala, da je njoj mišljenje stranke važnije nego dobrobit Hrvatov.

Pavao Kiss, govorač za manjine unuta Narodne stranke, je bio hrabriji. Prem da je bila njegova stranka protiv predloga, je on glasovao za podupiranje manjin. Svaka mu čast!

Feri Sauerzopf,

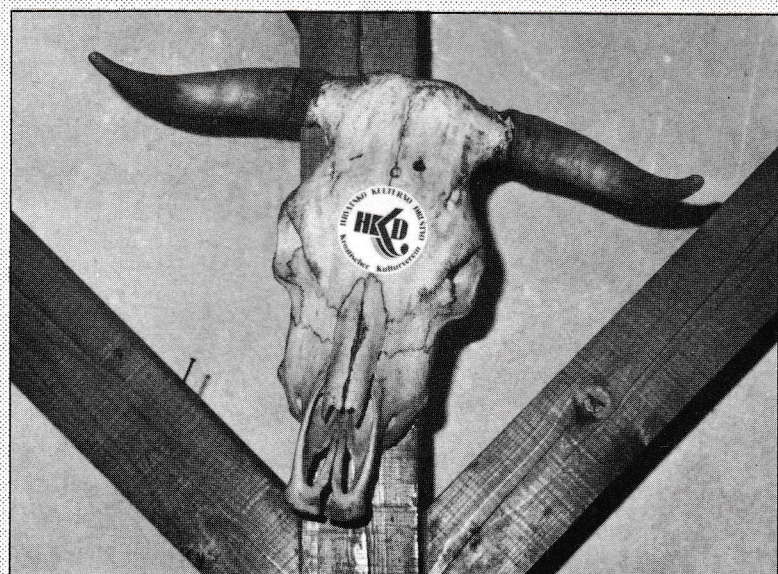
ki bi bio rado nastao zemaljski poglavar, je pred izbori 23. junija u Gradišću nehoteć uvadio, kako Gradišće podupira manjine.

Prilikom izborne kampanje je u Hrvatskom štamparskom društvu rekao, "da ÖVP ionako jako podupira Hrvate, samo da se svi ti pinezi zgubu u Frakanavi i Cogrštofu". Slučajno su sekretari Sauerzopfa iz ovih sel...

Obadva, Kanz i Fritz, ki su bili nazočni pri ovi razgovori, su se mogli samo kiselo smijati.

Da bi umirio Štamparsko društvo je Sauerzopf onda obećao podupiranje od 10.000.- š. na ljeto.

Na to su se štampari kiselo smijali. Toliko pinez naime tribaju svaki treći dan, a ne svako ljeto.

slika: franjo šunjf

Novi emblem Hrvatskoga kulturnoga društva je sve već proširen u narodu. Jedan stalni gost u trojezičnom rastoku "Broaska" u Uzlopu si je zalipio emblem još i na buču ...

Ivica Karall,

bivši "vojvoda gradišćansko-hrvatskoga naroda po vlašćoj volji" i isto po vlašćem mišljenju jedini politički peljač naroda, je prošao iz velike politike.

Pred tim ali nije zabio predati svoju vojvodinu vridnomu mladomu nasljedniku. Ganutljivim riječi "predajem Ti hrvatski sceptar", je Ivica Karall u nazočnosti ministra Mocka predao svu svoju moć Šuševcu Nikiju Berlakoviću, ki je u medjuvrimeu dostignuo mandat u Zemaljskom saboru Gradišća.

Svetačna predaja je bila, se razumi po sebi, u plemenitom centru vojvodine, u Velikom Borištofu. I tim je dokazao Karall svoju čut za pravo vladanje.

Samo da je prijestolonaslijednik Berlaković modernijega mišljenja. Čuje se, da se ne gleda kot vojvoda i peljač, nego da cijeni demokratske strukture. Ča tomu veli penzionirani vojvoda Ivica Karall, još nije poznato.

Pavao Kiss,

poslanik VP-a u Parlament je otvorio staru, svim poznatu, a ipak dobru čuvanu tajnu o vezi med HKD-om i Narodnom strankom.

U HAK-u je držao predavanje o manjinskoj politici Narodne stranke. Nacrtao je mnogo pozitivnih idejov.

Na pitanje kako bi to kanio konkretno realizirati i kako kani osvidočiti svoje kolege u stranki, je presenećenju publiku rekao, da triba ideje prvo diskutirati u malom krugu ÖVP-a, i to s mag. Gieler, dr. Grandićem i drugimi. A zatim da kani diskutirati ove ideje i s peljači Narodne stranke.

Kada kani Kiss spravit peljačtvo HKD-a na svoju liniju, nije rekao u javnosti.

Zapošljavanje u III. Reichu Hakovci protestiraju

slika: franjo šrujf

BEČ - 40 mladih Gradišćanski Hvatov i Koruskih Slovencev je u juniju u Beču pred Spomenikom protiv boja i fašizma na Albertinaplatzu demonstriralo, kakova je bila politika zapošljavanja u III. Reichu. Uzrok za akciju: Izreke bivšega zemaljskoga poglavara Koruske Jörga Haidera, da je III. Reich prakticirao uspješnu politiku zapošljavanja, a današnja vlada da tomu nije u stanju.

Mladi Hrvati i Slovenci su pokazali, kakova politika je to bila. Pripadnici manjin, u prvom

redu Židovi su morali rukom i šćeticom čistiti ceste i place. Na veselje Bečanov, ki su je ritali ...

Austrijski i nimški nacionalsocijalisti su u III. Reichu dijelom iselili Koruske Slovence, dost ki Hrvat je morao zbog zalaganja za svoj rod podnositi šikane i represalije, već-koga su zarobili i hitili u KZ ...

Poslijedica hakovske demonstracije i drugih protestnih akcijov po cijeloj Austriji: Haider već nije zemaljski poglavar, a morebit već neće biti dugo peljač svoje stranke.

Hubertu Rešetariću,

predsjedniku Komiteta za prava GH, su opet ukrali dobru ideju.

Već nego ljetodan je na svi skupni sjednica hrvatskih društav urgirao pomoćne akcije za Hrvatsku. Drugi su mu se smijali i rekli, da fantazira i sanja.

Kad se je situaciju u Hrvatskoj zaoštrila, su neka društva diskutirala pomoćne akcije i pitala Kulturno društvo, je li bi suradjivalo pri širokoj i efikasnoj akciji. Presenečenje je bilo veliko, kad su pak društva malo kasnije na radiju čula, da je HKD samostalno počelo akciju. Čini dobro i govori o tom!

Hrvacka Braća!

Osebužno hrvati, ki imate glasovat zvrhu budućnosti Šoprona.

Prišlo je vreme, da polag pogodbe Venezijske vi svoju i svoje dice kulturnu i gospodarstvenu budućnost va svoje ruke zamete i pripravite!

Oto sada od toga visi, kako vi ove dnevo glasovate. Ako pri starom jarmu ostunete, ćete se kot Homok, Vedešin za hrvate pogubiti!

Pokažite sada, prez vsoga straha, da si svoj materinski jezik, koga su vam ugri i tako jur skoro zničili, ljubite, od svojega naroda se odlučiti ne daté!

Pokažite vašu viernost k-nam!

70.000 nas je hrvatov va Burgenlandu!

Nekate ostati sirotice od nas na vsenog odlučene. Ne poslušajte na ubećanje masnjakov, sebičnjakov i kupljeni Judašov na zadobenje njihovi ciljov. Šopron nigdar ni bil ugerskoga jezika varoš! Mi hrvati smo krez našu prirod, naše tržtvo, naše kupovanje čuda k-otomu prinesli, da je Šopron zastočiti i živiti mogal. Ostante Burgenlenderi, komu vas je Božja providnost i krez odurno trapljenje ugrski banditov, kad niti žitka, niti posestva segurni niste bili, — pripeljala!

Ne bojte se!

Esterajska, ka je sad s oružjem našu državu za našu obrambu posela, nas već neće zaostavit i ugerskim banditom na prik dat.

Mi ćemo se va našem Burgenladu slobodno držat! Uz nimce, ki su vsenog kulturni i uljudan narod bili, smo sogurni, da ćemo va svakom poslu govoriti, naše pravilo si obraniti i napredovati moć.

Hote muži i žene! Privežite se s vašim glasovanjem za Burgenland k-nam, kade naš jezik i narod lipša i veselija budućnot čeka!

Srdaćnim pozdravom

Vaša Hrvacka Braća iz Burgenlanda.

Letak iz 1921. ljeta, na kom pozivaju Hrvate u okolici Šoprona, da bi glasovali za Austriju. Propaganda nije hasnila. Šopronski kraj je ostao kod Ugarske.

HRVATSKI AKADEMSKI KLUB

poziva na

DAN HRVATSKE MLADINE 91

koncert s grupom

PRLJAVO KAZALIŠTE

Predgrupe:

PELIKAN (Madjarska)

PAX (Gradišće)

mjesto: Hrvatski Jandrof/Jarovce (ČSFR)
(granični prijelaz Kittsee (Gijeca) - Jarovce)

vrijeme: subota, 7. sept. 1991. u 20.00 uri

petak, 6. sept. 1991.

dičje otpodne
mulačak
pop-grupa DIAMANT

nedilja, 8. sept. 1991.

tamburaška maša i pomašnica
Kolo Slavuj
pop-grupa METEOR

Klub mladih Hrvatov u Slovačkoj i Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj

P. b. b.

Erscheinungsort: 1040 Wien
Verlagspostamt: 1040 Wien

DRUCKSACHE